

SLOVAN

MESEČNIK
ZA KNJIŽEVNOST
UMETNOST IN
PROSVETO

ZVEZEK 7. - LETNIK III.

1905

VSEBINA.

A. L. P.: Peter Bonomo in Trubar	193
E. Gangl: V svetišču	195
V. Spindler: S Prekmurja	197
Ing. chem. J. Turk: Naš vsakdanji kruh	198
Iv. Lah: Pan Tadeusz - Evgenij Onjegin - Slavy Dcera - Krst pri Savici	201
Dr. Fr. Derganc: Balada o roži	205
Demeter: Himna	205
Dr. Ivo Šorli: Plameni	206
M. T. G.: A. N. Haruzin	210
Ferdo Plemič: Hrast	211
Fr. G—r: VI. kongres slov. časnika	213
Fr. Govékar: Nad prepadom	216
Borišov: Vrt prostran	218
Dr. Fr. Göstl: Janez Trdina	219

Listek 220

Književnost: Dr. K. Štrekelj: Slovenske narodne pesmi. — L. Devetak: Spomini g. I. Brumna. — I. Cankar: Križ na gori. — Iv. Cankar: Gospa Judit. — Šolska Matica. — Dr. F. Ilešič: Slovenski Štajer v jožefinski dobi.

Gledališče in glasba: Tri pesmi. — Nova poljska dramska dela.

Umetnost: K. A. Savickij. — K. Meunier.

Naše slike: I. Grohar: Naš Peter. (Umet. priloga). — A. Bertold: Slovenski svet. (Umet. priloga). — N. Zihel: Robkinja. — J. Brandt: Pevajoči kozak. — Todorovič: Prodaja ovc v Carigradu. — H. Nemeček: Beg karavane. — A. N. Haruzin. (Fot.) — Opatija, skupina palm, krmljenje galeb, pot ob južni obali, Opatija (samostan).

Listnica vredništva: Grozdan Slaveljko na Ptuj. Nerabno! — Fra Danilo v Celovcu. Nezrelo! — Borišov v Kopru. Hvala! Porabimo. — Zarjanko Zvonimir v Lj. Oblika! Nadaljujte! — Slavko P. v Gorici. „Dragica“ muči brez uspeha Vas in nas! Hvaležno odklanjamo. — P. pl. Z. v G. Brezupno! Poklon! — L. Gr—č v Š. T—tu. Obžalujem, — ne! — Milan P. Sušak. Hvala! Porabimo. — Ing. A. Š., Dunaj. „Črtice iz Amerike“ sodijo v dnevnik. Kam naj pošljemo rokopiš? — Tihozor v V—ci. Zakaj vseskozi tako neslano sentimentalno?! — Več moštva brez solz! — V. Vranovič v Kopru. Nedozeorelo! Nadaljujte!

Slikarja napisov in lakirarja,
dekoracijska, stavbena in po-
hištvna pleskarja.

Delavnica: Igriške ulice šte. 8.
Telefon 154.

Ustanovljeno 1842.

Brata Eberl

Ljubljana

Tovarna oljnatih barv, laka
in firneža z električno go-
nilno silo.

Trgovina in pisarna: Miklošičeve
(Frančiškanske) ulice 6.

Ustanovljeno 1883.

Dobavitelj za c. kr. državne uradnike.

Odlikovan z zlato
kolajno in častno
diplomo na dunajski
modni razstavi 1904.

A. REISNER

v Ljubljani Resljeva cesta 7
Komenskega cesta 18

krojaški zavod za civilne,
vojaške in uradniške oprave.

Cene zmerne! Točna postrežba!

Velika zaloga najboljšega
pristnega angleškega blaga.

Klobuke, cilindre, čepice in slamnike

v najnovejših faconah in
velikih izberah priporoča

Ivan Soklič

založnik c. kr. avstr. državnih
uradnikov.

v Ljubljani

Pod trančo št. 2
postaja elekt. žel.

Ne pozabite!

da se dobijo različni stroji, orodje, okovi, štedil-
niki, kotli za žganje in kuhinje, traverze, kompletne
kuhinske oprave, trombe in cevi najboljše in naj-
ceneje pri

Karol Kavšeka naslednikih
Schneider & Verovšek

Ljubljana, Dunajska cesta 16.

Slovenske cenike razpošilja zastoj in franko.

Slovenska pivovarna - AUERJEVI DEDIČI V LJUBLJANI - Wolfove ulice 12

Ustanovljeno leta 1854!

priporoča svoje izborni marčno in na bavarski način varjeno pivo.
Tvrdba je bila leta 1904 v Parizu in Londonu z najvišjim darilom
„Grand prix“, zlato kolajno in častno diplomo odlikovana.

Zaloga v Kranju, Idriji, Metliki, Kostanjevici, Mengšu, na Igu, v Litiji, Vačah, Pijavi gorici, Sodražici, Podpeči,
Mokronogu, Dobrovi pri Ljubljani in Polhovem gradu na Kranjskem in v Gorici ter Podbrdu na Primorskem.

IVAN GROHAR: NAŠ PETER.

N. ZIHEL:
ROBKINJA.

PETER BONOMO IN TRUBAR.

Najvažnejša doba slovenske zgodovine je reformacija, ki nam je v 16. stoletju porodila slovensko knjigo. Slovenska reformacija je zarja našega duševnega življenja, naše narodne individualnosti in naše kulture.

Veliki časi imajo vselej velike može. Tudi mi Slovenci smo imeli v reformacijski dobi velike duhove, ki so bili to dobo pravzaprav sami ustvarili, ki so vse duševno življenje vodili po določenih potih h gotovemu cilju — svobodi. Največji mož naše reformacije je bil Primož Trubar, doma iz Rašice na Dolenjskem (porojen l. 1507.). Trubar je slovenski Luter. Kakor Luter med Nemci, tako je Trubar med Slovenci agitiral za reformo v cerkvi, ki je tiste čase po izpričbi zgodovine reformi res krvavo potrebovala

„na glavi in udih“. Kakor Nemci Lutru, tako so se bili Slovenci pridružili Trubarju. Proti koncu 16. veka je bila pretežna večina našega naroda protestantovske vere. Vse duševno življenje je izhajalo izmed protestantov; katoličani so spavali. In s čim je bil vzbudil slavni Trubar svoje rojake k novemu življenju? S slovensko knjigo! Protestanti so se tesno oklenili živega maternega jezika ter v njem pisali knjige za ljudstvo. Trubar je kakor Luter začel prvi prevajati sveto pismo, poprej pa je svoje rojake učil takorekoč šele čitati, kajti do Trubarja še ni bil nihče pisal, najmanj pa tiskal kaj v slovenskem jeziku.

Trubar je bil svobodoljuben mož, ki ni maral več prenašati absolutizma in pritiska iz R'ima. Trubar je ves gorel za izobrazbo svojih

rojakov, zato je prvi ustanovil med nami javne šole. Trubar je delal ves čas svojega življenja, tudi v pregnanstvu na Nemškem, za nas in za vse Jugoslovane, kajti njegove knjige so se prevajale iz slovenščine tudi na hrvaški jezik. Trubar je ustanovil s pomočjo mecena Ungnada v Urahu slovensko-hrvaško tiskarno in pozneje eno tiskarno tudi v Ljubljani.

Trubar je pravi duševni oče Slovencev in zasluži po vsej pravici pridevek junaka ali heroja, saj se je boril za veliko idejo, je zanjo mnogo pretrpel ter jej končno izvojeval zmago.

Trubar je bil mož nenavadne nadarjenosti in energične volje. Pa tudi on se je poprej veliko učil, predno je začel sam delati. Kakor vsakega človeka, tako je tudi Trubarja ustvarila vzgoja. Vemo, da se je učil na Reki, v Solnogradu in na Dunaju. V poslednjem mestu ga je spoznal dunajski škof in cesarjev namestnik, — visokoizobraženi humanist Peter Bonomo, vzel ga k sebi in ga vzgojil po svojih načelih. Ta blagi mož je pravi duševni oče Trubarjev, zato je vredno, da si ogledamo življenje njegovo поблиže, saj smo doslej še vse premalo vedeli o svojih velikih možeh 16. stoletja. In tudi škof Peter Bonomo je v marsikaterem oziru naš.

Peter Bonomo se je porodil iz tržaške patricijske rodovine. Vstopivši z bratom Francem v službo deželnega kneza, je prišel najprej v pisarno cesarja Friderika III. na Dunaj. Svoji humanistiški izobrazbi primerno sta stopila oba brata Bonomo kmalu v zvezo z dunajskimi humanisti in od njih zasnovano učeno družbo „sodalitas Danubiana“. Petrova davninoslovna znanost, izvrstnost njegovih latinskih pesniških izdelkov in pa njegova uljudnost mu je pripomogla, da je postal v kratkem času eden najslovitejših članov te „učene podunavske družbe“. Ostal jej je zvest tudi, ko je po smrti svoje žene vstopil v duhovski stan. Cesar ga je zdaj bogato obdaril, podelil mu je več fará (Glognico, Vipavo, Illerberg na Bavarskem) ter ga je imenoval za prošta v Strassburgu na Koroškem in za korarja oglejske cerkve. Po navadi tiste dobe je prepustil Bonomo dušno pastirstvo v teh podeljenih mu farah „pomožnim (namestnim) duhovnikom“ ter ostal sam dalje na dvoru Maksimilijanovem. Tukaj je opravljal službo kraljevega tajnika. Znameniti humanist in olavričeni pesnik (poeta laureatus) Konrad Celtis je imel v Bonomu najvnetejšega podpornika in pokrovitelja. Z drugimi dvornimi dostojanstveniki vred mu je Bonomo pomogel, da je dobil 1. marca 1501 priliko, na dvoru pred Maksimilijanom in njegovo soprogo Blanko Marijo v Lincu vprizo-

riti komedijo „Ludus Dianae“; Celtisovi prijatelji sami so pri tej predstavi nastopili kot glumci. Tudi z mnogimi odličnimi humanisti je bil v korespondenčni zvezi, bil je dober prijatelj Reuchlinov, sploh pa pokrovitelj mladih nadarjenih izobraženih mož.

Ko se je leta 1502. izpraznil škofijski sedež v Bonomovem rojstvenem mestu Trstu, je pozval kralj Maksimilijan Petra, naj prevzame vodstvo te škofije. Vendar Bonomo ni odpotoval na svojo škofovsko rezidenco, ampak je ostal v obližju cesarjevem, ki mu je poverjal razna diplomatska opravila. Tako ga je poslal leta 1512. k lateranski synodi v Rim, privzel ga je leta 1515. k posvetovanjem velikega zbora knezov na Dunaju ter ga je poslal leta 1518. kot cesarskega poslanika na državni zbor v Augsburg. Peter je bil tudi v spremstvu cesarjevem, ko je, proti koncu leta 1518., od temnih smrtnih slutenj preganjan, hitel iz tirolskih gorá ubežniku enako v nádaniško Avstrijo, kjer se je v Welsu v gradu Polheimov ustavil k odpočitku ter je 12. januarja leta 1519. tamkaj umrl. Vnuki umrlega cesarja so poklicali Petra v Augsburg v vrhovno vlado, in nadvojvoda Ferdinand ga je postavil 15. oktobra 1521. na čelo dvornega sveta nižjeavstrijskih dežel z naslovom velikega kancelarja in najvišjega glavarja tega dvornega sveta. Namestnica in vladarica je bila Ferdinandova soproga Ana. Vse od dvornega sveta izšle listine tiste dobe (odloki, razpisi i. t. d.) imajo podpis kraljice Ane in Bonoma. Bonomo se je posluževal pri podpisu redno dostavka „Terg“. (t. j. Tergestinus sc. episcopus), Ana je podpisavala, dasi Ferdinand še ni bil kralj, redno: „per regem Anna“.

Nadvojvoda Ferdinand je zapustil avstrijske dedne dežele ter je šel k svojemu bratu cesarju Karolu V. Med tem je sklicala vlada deželni zbor v Dunajsko-Novomesto, da se posvetuje, kako odbijati Turka. Za svoje komisarje na tem zboru je določil nadvojvoda Ferdinand svojega velikega kancelarja Petra Bonomo in tri druge člane dvornega sveta. Ko je zapustil nadvojvoda Nižjeavstrijsko, poveril je Bonomu predsedstvo v dvornem svetu in mu 18. avgusta 1522. izročil „alle Regierungsgewalt bis auf weiteren Befehl“. — Istega leta je bil poklican Bonomo tudi k administraciji dunajske škofije, ki jo je upravljal od 7. februarja do 29. novembra; skoraj 10 mescev torej. Rad bi bil zamenil škofijski sedež v rojstvenem mestu z onim na Dunaju, in nadvojvoda Ferdinand ga je tudi priporočil kuriji za škofa dunajskega. Toda kurija je odločila 29. novembra 1523 za vnetega katoličana Ivana pl. Revellisa;

zakaj da je Bonoma odklonila, ne moremo vedeti, kajti pogajanja so se vršila osebno in ustno po kardinalu Langu v Rimu. Bržčas so bile zoper Bonoma odločilne njegove razmere do humanistov, ki so bili v svojem boju zoper sholastiko, torej najboljši zavezniki Lutrovi. In ravno v tisto dobo, ko je bil Bonomo na čelu nižjeavstrijskega dvornega sveta, spada prvi mandat zoper Lutra in njegove pristaše: 12. marca 1523 je bila izšla prepoved, da se Lutrovi spisi v nižjeavstrijskih deželah ne smejo ni tiskati, ni kupovati, ni čitati.

Predno je še prišlo do imenovanja Revellisovega, so se izvršile kratko prej na dvoru nadvojvoda Ferdinanda znamenite izpremembe. Nekaj dotedanjih zaupnikov je bilo odpuščenih, med njimi tudi Petrus Bonomo. 1. novembra 1523 je izdal nadvojvoda Ferdinand vsem zakupnikom cesarskih mitnic ukaz, naj puste dva voza z Bonomovim pohištvom brez mitnine do Trsta, škofu Petru samemu pa je poklonil v priznanje zvestega in uspešnega službovanja nekaj solišč v Trstu zunaj mestnega ozidja.

Bonomo se je umaknil v Trst ter se je posvetil izključno upravi svoje škofige, za katero je l. 1529, ko so zbog nevarnosti in vednih turških napadov preložili trgovinsko prometno cesto z Reke v Trst, pridobil od kralja Ferdinanda I. kot fevd štiri-desetinski urad. Na dvor pa ni prišel nikdar več.

Peter Bonomo je umrl 88 let star, 8. julija 1546; položili so ga k zadnjemu počitku v tržaški katedrali blizu glavnega vhoda. Tu se je ohranila tudi njegova podoba.

Ta znameniti humanist šestnajstega stoletja nas Slovence posebno zanima kot Trubarjev dobrotnik in pokrovitelj. Trubarja je bil spoznal bržčas že na Dunaju kot kurendista t. j. dijaka-prosjaka.* Kurendisti (ali po Lutrovo „Partekenhengst“) so bili ubogi dijaki, ki so si s popevanjem od hiše do hiše (*currendo*) nabirali milodarov (t. j. kos kruha ali „parteka“). Ker je bil Trubar izvrsten pevec in je imel izboren glas, ga je sprejel Bonomo l. 1525. kot diskantista v svoj pevski zbor pri tržaški stolici; pozneje (1530) mu je preskrbel kaplanijo pri sv. Maksimilijanu v Celju, potem faro v Loki pri Ratečah in faro v Laškem trgu. Pri Bonomu se je bil Trubar tudi priučil laščini. Poslušajmo njegovo lastno izjavo: „Translationem italicam peroptime sicuti germanicam vel latinam intellego, nam Tergesti ob episcopo Petro Bonomo docto et viro piissimo sum a teneris annis educatus... Illic (sc. Tergesti) didiceram linguam italicam, licet eam nunc difficulter loquor, attamen cum illam lego sive audio intelligo facillime“. A. L. P.

* Gl. A. Aškerc: Primož Trubar str. 16. i. s.

V SVETIŠČU.

E. Gangl.

V molitvi tihi tu drhtim, Marija!
Na oknih tam že solnčni žar umira,
obličje sveto polumrak zastira --
o, kolik čar, o, kakšna poezija!

Od sten se zlatih večna luč odbija,
v goreči venec se ob tebi zbira,
srce odpira se mi in zapira,
in smelo duh peruti moj razvija

tja gor, kjer večna luč ima izvirek,
kjer solncu vreclec je in zvezdam olje,
kjer moč, krepost nam in pravica žije.

Tam pil bi duh... O, najsi en požirek!
In vrnil bi se jak in krepke volje
tja dol, kjer tema solnčno zemljo krije.

S PREKOMURJA.

Vekoslav Spindler.

1.

Zazvenela pesem tiha
s Prekomurja daljnega,
tožno je zatrepetala
sredi mojega srca . . .

Tam v vrhovih, tam v lesovih
in tam sred zelenih polj
težko s trudnimi koraki
hodi ljudstva temna bol . . .

Bajno ko polnoč severna
glej, oko ji plameni,
ko proroštvo dni bodočih
glas skrivnostno ji zveni:

„Izgojila si je mati
sinov čilih stotisoč . . .
dedščino jim dala mati:
stotisoče belih koč . . .

Pa razpeli so verige
zli duhovi . . . zemljo vso
so zaslužnili jim v hipu
in sinov stotisoč ž njo . . .“

Čez vrhove, skoz lesove
s Prekomurja daljnega
pesem je zatrepetala
sredi mojega srca.

2.

Nad griči solnca poslednji žar
zapušča vas za vasjo . . .
in tiho in tožno za vasjo vas
zagrinja se v mrak in temo.

In tožno — zaupno za vasjo vas
sosedi toži v mrak:
z vrhov iz kapelic belih glasí
se zvončkov glas mehak.

In tožbe čez polja plavajo . . .
poslušam, strmeč v večer . . .
in zdi se mi: ljudstva pretežka bol
ž njimi druží se v spev stoter:

„Tako nas robove dan za dnem
ostavlja vseh upov svit . . .
To usoda je nam, dokler zadnji nas
s hladno rušo ni v veke zakrit . . .“

JOS. BRANDT: PEVAJOČI KOZAK.

NAŠ VSAKDANJI KRUH.

Spisal ing. chem. Jakob Turk.

ozdaj smo slišali, kako človeški ustroj prebavlja in si osvaja povžito hrano; zdaj pa naj še povem, koliko in katere hrane je treba človeku.

Pravilno hranjenje mora človeškemu ustroju dovajati dovolj dobre, tečne in zdrave hrane. Idealna bi bila hrana, ki bi imela v sebi vse, kar rabi odrasel človek, da se ohrani pri zdravju in polni moči, kar rabi bolnik, da zopet okreva in ozdravi in kar rabi razvijajoči se človeški ustroj za svojo rast in razvoj. Toda take univerzalne hrane ni in je tudi sestaviti ni mogoče, ker rabi zdrav človek druge hrane, kakor bolnik in ta zopet drugačne, kakor pa otrok.

Odrasel človek rabi samo toliko hrane, da vzdrži svoje telo v ravnovesju; mlad, razvijajoč se človeški ustroj pa relativno toliko več, kar je hrane potrebno za ustrojbo rastočega telesa. Mal prebitek na hrani pa ni škodljiv, ampak celo koristen, ker vzdržuje telo pri boljših močeh in je dobro hranjeno telo ne le sposobnejše za delo, ampak se tudi uspešnejše ustavlja boleznim. Kar pa se porabi hrane preko gotovega prebitka, ni več hranjenje v pravem smislu, ampak pitanje. In ker človek ni tržno blago, zato so izpitani ljudje prav žalostne prikazni. Sicer je malo ljudi, ki bi želeli biti prav debeli. Vendar pa je tudi takih, ki jim je omastenost telesa čez vse draga in ki zato vsaj dvakrat toliko pojedjo, kakor jim je potrebno. Debeluharstvo in mnogojedstvo (požrešnost) sta pač jako žalostna pojava, ki se ne dasta opravičiti niti z gospodarskega in socialnega niti z moralnega stališča. S tem, da porabi posameznik več hrane, kakor je potrebno, slabo gospodari z dragocenimi hranilnimi snovmi, poleg tega pa tudi oškoduje s tem druge ljudi, ki se mnogo mučijo in premalo jedo. Razume se pa samo ob sebi, da ne smemo dobrega hranjenja zamenjavati z debeluharstvom.

Natanko določiti hrano za vsakega posameznega zemljana, je skoraj nemogoča stvar. Edino, kar velja tu v polnem obsegu, je to, da se mora ravnati hranjenje po starosti in po stanu ljudi. Stari ljudje rabijo namreč druge hrane, kakor mladi, in odrasli druge, kakor otroci. Istotako rabijo oni ljudje, ki mnogo in naporno delajo, druge in več hrane, kakor pa dotični, ki brez velikega truda opravljajo svoje delo, ali ki v

(Dalje.)

brezdelju žive, kakor raznovrstni postopači, dasiravno ti navadno največ jedo.

Na posameznika se torej pri določitvi hrane ni možno ozirati, pač pa se da hranjenje vravnati po srednji meri gotovih skupin ljudi. Na ta način delimo hranjenje lahko v petero različnih skupin:

a) Srednje hranjenje odraslih ljudi, h katerim prištevamo navadne meščane, uradnike, trgovce, obrtnike in rokodelce obojega spola.

b) Hranjenje onih, ki delajo mnogo in naporno (delavci in delavke).

c) Hranjenje, ki ima edini namen, ohraniti telo v ravnovesju, ki pride v poštev pri hranjenju jetnikov in ki bi se moralo prakticirati tudi pri hranjenju raznovrstnih postopačev in lenuhov.

d) Hranjenje otrok.

e) Hranjenje bolnikov.

Za hranjenje odraslega človeka, ki je dobrega zdravja in ima dober tek, je potrebno na dan 126 gramov beljaka, 84 gramov masti in 400 gramov ogljikovih hidratov. Skupno torej okoli 20 gramov dušika in 320 gramov ogljika.

Za odraslega človeka potrebni beljak bi se lahko pokrili s 600 grami mesa, v katerem je okoli 126 gramov beljaka. Toda v 600 gramih mesa je samo 75 gramov ogljika, kar ne zadostuje. Da bi se pokrila potreba na ogljiku, potrebno bi bilo 2560 gramov (torej nad 2½ kg) mesa. Tako velike množine mesa pa tudi najboljše jedec ne bi mogli dolgo prenašati in sicer že zaradi tega ne, ker je v 2560 gramih mesa štiri in polkrat toliko beljaka, kakor ga potrebuje normalen človek. Iz rečenega sledi, da se s samim mesom ne moremo hraniti, ker vsebuje premalo ogljika.

Kakor z mesom, tako bi se tudi s kruhom ne mogli dolgo hraniti, ne da bi trpelo naše zdravje. V 100 gramih kruha je samo okoli 7 gramov beljaka. Da bi se torej pokrila potrebščina na beljaku, potrebno bi bilo 1800 gramov kruha, torej množina, ki je normalen človek pri najboljši volji ne more pojesti.

Niti z mesom niti s samim kruhom se torej ne moremo hraniti, pač pa z obema skupaj, in zato bi bilo potrebno na dan 280 gramov mesa z 59·4 grami beljaka in s 35 grami ogljika ter 950 grami kruha, s 66·5 grami beljaka in z 285 grami ogljika. Na ta način bi odrasel

človek povžil na dan 126 gramov beljaka in 320 ogljika, kar ravno zadostuje.

Taka izbira hrane bi bila prejednolična in bi se je človek kmalu naveličal. Zato smo prisiljeni, zavživati hrano v jako raznovrstnih kombinacijah, in naloga kuhinje je, da sestavi jedi tako, da odgovarjajo potrebi hranjenja in našemu okusu; da imajo tedaj potrebno množino hranilnih snovi in da so okusne po svoji zunajnosti ter prijetne po svojem duhu in okusu. Z ozirom na veliko množino raznovrstnih živil ni potrebno, da bi se človek preobjedel katerekoli hrane, ker ima lahko vsak dan kaj novega ali pa na nov način prigroutvenega za jed na svoji mizi.

Tolšče, kakor maslo, svinjska mast in olje, so ogljikove spojine in jih vsled tega v hrani lahko nadomestujemo s škrobom iz kruha, krompirja, riža i. t. d., ker tudi škrob je ogljikova spojina. Istotako se beljak, ki je v mesu, lahko nadomešča z onim iz jajc, kruha, boba, fižola, graha i. t. d. Na ta način lahko zastopajo živila drug drug in se poljubno zamenjavajo med seboj.

Kar se tiče hranjenja onih ljudi, ki mnogo delajo, je pripomniti, da ne rabijo dosti več beljaka, kakor oni, ki delajo veliko manj. Zato pa rabijo delavci in delavke mnogo več ogljika, oziroma ogljikovih hidratov. Čimbolj se namreč telo giblje in premiče in čimbolj se napenja mišična moč, temveč je potreba gorkote, ki je gonilna sila tudi naših teles. Človek, ki dela veliko in naporno, rabi sicer tudi nekaj več beljaka, kakor oni, ki dela malo, zato pa rabi veliko več tolšče in ogljikovih hidratov, ker le iz njih zajema potrebno energijo. Kakor je preračunjeno, rabi delavec približno 130 gramov beljaka, 70 gramov masti in 500 gramov ogljikovih hidratov na dan. Delavec mora torej jesti več kruha, več krompirja ali pa več riža, kakor pa kak uradnik in trgovec.

Za vzdrževanje telesa v ravnovesju je potrebno veliko manj hrane. Tako hranjenje pride v poštev v jetnišnicah, kjer se daje jetnikom, ki nič ne delajo, 87 gramov beljaka, 22 gramov masti in 300 gramov ogljikovih hidratov na dan. Oni jetniki pa, ki tudi delajo, dobivajo 104 grame beljaka, 38 gramov masti in 500 gramov ogljikovih hidratov na dan.

Težko je določiti hrano za odrasle ljudi, a še mnogo težje za otroke. Že med odraslimi ljudmi so namreč individualne razlike in še večje so med otroci. Nekateri otroci se dobro rede od vsake človeške in ne pretežke hrane; drugi pa pri vsej materini skrbnosti ne uspevajo, kakor bi bilo treba. Tako n. pr. sem videl na lastne oči, ko je kmetiška mati z zeljenico napojila svojega,

komaj nekaj mesecev starega sinčka, ki je danes čvrst in krepak fant. Kaj pa si ne prizadeva marsikatera mati iz boljših krogov, da bi odredila svoje dete in vendar se ji kaj tacega ne posreči!

Za prve mesece zadostuje otroku materino mleko. — Seveda, če pazi mati bolj na lepoto svojega telesa, kakor pa na zdravje svojega otroka, tedaj ne doji sama otroka, ampak prepušča to delo zdravi dojilji, kar je še dopustno. Vendar pa je pri izberbi dojilje vselej poslušati nasvete izkušenega zdravnika, kajti marsikdo si je prisahal od tuje dojilje zlih posledic za vse življenje! Dopustno pa ni, da bi mati zgolj zaradi svoje lepote krmila dete s kravjim mlekom. Kravje mleko je namenjeno namreč teletu in tele ima vendarle nekoliko boljši želodec, kakor pa mlado človeče. Sicer je tudi s kravjim mlekom mogoče doseči dobrih uspehov, ako se ga rabi pravilno in stanjšanega. Nikdar pa ne more kravje mleko docela nadomestiti ženskega materinega mleka, in zato bode mati, ki res ljubi svoje dete, dojila otroka sama! — Po nekaterih mesecih pa materino mleko ne zadostuje več, in ves otrokov napor, izvleči iz materinih prsi zadnje mlečne ostanke, ostane brezuspešen; preiti treba torej k umetnemu hranjenju. Sprva se daje otroku raztanjšano kravje mleko s sladkorjem, pozneje pa prenaša otrokov želodec vsako lažjo človeško hrano, ki ni specialno odmerjena odraslim ljudem.

Otrok rabi absolutno manj hrane, kakor odrasli človek, relativno pa mnogo več, ker je menjava snovi v otrokovem telescu veliko večja, kakor v telesu odraslega človeka in poleg tega otrok raste, odrasel človek pa se kvečjemu še debeli.

Kar se tiče hranjenja moškega v razmerju z žensko, je omeniti, da rabi moški absolutno nekoliko več hrane, kakor ženska, ker je moški navadno večji in tedaj tudi težji. Relativno pa rabi ženska prav toliko hrane, kakor moški.

O hranjenju bolnikov ni mogoče postaviti vobče veljavnih pravil in se mora to prepuščati vestnemu zdravniku, da od slučaja do slučaja določa hrano bolnim ljudem.

Prava mera in izbira hrane je prvi pogoj zdravega in za delo sposobnega telesa. V naših kuhinjah pa vlada še daues velika nejasnost, kako se ima hraniti zdrav in kako bolan ter kako težko in kako z malim naporom delujoči človek. Zato pa čaka še mnogo dela do viška znanstvene izobrazbe povspelo se ženo, ker ne proti možu in izven družine, ampak z možem in v družini je po naravi poklicana delovati ženska.

(Dalje prihodnjič).

ST. TODORVIĆ:
PRODAJA OVAC V CARIGRADU.

PAN TADEUSZ - EVGENIJ ONJEGIN - SLAVY DCERA - KRST PRI SAVICI.

Ob stoletnici štirih slovanskih pesnikov. Spisal Ivan Lah.

II.

Aleksander Sergejevič Puškin se je rodil 26. maja 1799. Njegov oče je bil ruski major, njegova mati pa je bila pravnukinja nekega zamorca, ki ga je pripeljal Peter Veliki iz Pariza v Rusijo; pisala se je Hanibal in ta orientalska, nekako divja narava je ostala celo v pesniku, se združila z mirno rusko naravo ter prevlekla vso njegovo vzvišeno poezijo z bujnim orientalskim koloritom. Mladega dečka je vzgajala babica, glavno skrb pa je imela ž njim po stari ruski navadi „njanja“ (pestunja) Arina Rodionovna, ki jo je pesnik vse življenje zelo spoštoval.

Arina Rodionovna, pristna ruska sanjava duša, je pravila otroku narodne pravljice in vzbudila tako zgodaj bujno domišljijo v živahnem dečku. Rodovina Puškinov je štela že takrat nekaj članov v svoji sredi, ki so bili nagnjeni k poeziji.

Od sedmega leta naprej je dobil deček učitelje, ki so ga učili raznih jezikov. Zgodaj se je začela kazati njegova divja narava. Pokoriti se drugim mu je bilo najtežje. Dobra njanja, ki je nad vse ljubila svojega gojenca, kmalu ni mogla več blažilno vplivati na dečka, čegar orientalska, cigansko-romantična narava ni poznala zaprek pri svojih neutešljivih željah.

Glavni predmet je bila seveda takrat francosčina. Duh francoskega pseudoklasicizma je bil napolnil vse rusko višje življenje. Pohlepno ga je srkala vasa mlada Rusija, in tako je nastajal večji in večji prepad med inteligenco in med narodom. Puškinov oče je imel veliko francosko knjižnico, in takoj se je vanjo zakopal Aleksander ter je čital vse, kar je smel in tudi marsikaj, česar bi ne bil smel. Tako je že kot deček pisal francoske pesmice. Desetletni otrok je že pisal šaljive poeme in komedije, seveda pod vplivom raznih pisateljev. Zgodaj so zadivjale strasti v mladi, divji naravi Puškina. L. 1811. se je preselila njegova rodovina iz Moskve v Petrograd, kjer je vstopil Puškin na licej. Spomini na pravljice Arine Rodionovne so se pomešali s študijami klasikov in pseudoklasikov in pesnik se je razvijal naglo. Večinoma pa je pesnil še vedno francoske pesmi, zato so ga nazivali „Francoz“.

(Dalje.)

V različne šolske pisanke je napisal duhovite epigrame. Prva njegova pesem je bila natisnjena že l. 1814. L. 1815. pa je pri javnem eksamenu prečital svoj „Spomin o Carskem selu“ vpricho velikega pesnika Deržavina, ki ga je pohvalil, in Žukovskij, vodja tedanjih pesnikov, je postal pozoren na novi talent. Mnoge pesmi iz te dobe so polne strasti, mnoge frivolne ter ne zaostajajo za Ovidovimi, po ruski cenzuri pa so še sedaj prepovedane. Ohranile in razširile so se le v rokopisih. L. 1817. je zapustil Puškin licej in se posvetil docela poeziji. Literarno društvo „Arzamas“, ki je družilo v sebi vse tedanje boljše pisatelje, ki so takorekoč iskali šele prvih samostojnih poti, je sprejelo mladega pesnika z veseljem v svojo sredo. Kmalu so v društvu videli, da je prišel med nje nenavaden duh. L. 1820. je izšla Puškina krasna narodna pravljica „Ruslan in Ljudmila“. Vse se je začudilo divotnemu jeziku in čudoviti domišljiji mladega pesnika. Žukovskij sam se je umaknil s svojega mesta in priznal prvo mesto med ruskimi pesniki — mlademu Puškinu.

Svobodomiselne ideje, ki so polnile Poljsko, Nemčijo in Italijo ter dvignile povsod mladino, so našle tudi v Rusiji odmev, privezale nase celo vrsto mladih ljudi in seveda tudi Puškina. Kot odkrit človek se Puškin ni bal govoriti, kar je mislil, in je napisal svoje misli tudi v pesnih. Cenzura je postala torej strožja. Po Petrogradu so krožili pod njegovim imenom verzi, ki pa so jih napisali ljudje, ki so mrlili od megalomanije. Našlo se je, da je napisal Puškin pesem „Volnost“ (svoboda), in vlada je odredila, da ne sme ostati več v mestu. Ker pa je imel Puškin mnogo zagovornikov, ki so znali ceniti njegov talent, so ublažili njegovo kazen. Izgnan je bil na jug Rusije, v Jekaterinoslav. Pesnik je bil nesrečen, kajti ljubil je velikomestno življenje, kjer je nastopal kot junak večerov. K sreči je našel rodovino generala Rajevskega, ki je blagodejno vplivala nanj. Z njo je potoval na Kavkaz in Krim. Krasota gor in milina teh južnih krajev sta vzbudili v pesniku vso njegovo orientalsko domišljijo. Vrnivši se, je napisal krasna dela: „Kavkaški

ujetnik“, „Bahčisarajski fontan“ in „Bratje razbojniki“. Prognanstvo je dobro vplivalo na pesnika, kajti v samoti je začel pesnik prvič analizirati samega sebe. Tista globoko misleča ruska duša se je vzbudila v njem in zagledala med priprostim narodom v čisti prirodi kontrast med narodovim in med velikomestnim življenjem, nasprotje Rusije proti zapadu, dà, tudi prepad, ki je nastal med narodom in med višjimi sloji, oziroma med človekom prirode in kulture. Vse te kontraste je izrazil v epu „Evgenija Onjegina“. Začel ga je pesniti 1822. in ga je pisal 10 let. Dolga doba, v kateri je pisal pesnik pod različnimi vplivi, se pozna na delu . . . Tudi v Besarabiji ni pesnik pozabil življenja, popival je, igral, zašel celó med cigane, ljubil je ženske in prestal srečno dva dvoboja. L. 1823. pa je odšel v Odeso. Kot činovnik se je seveda težko pokoril višjim, zato so se ga bali povsod. Iz Odesa je pisal prijatelju pismo, v katerem je izražal svoje verske dvome. Pismo je dobila v roke policija in ga odpravila kmalu iz Odesa. Vrnil se je k svojem, ki so bili takrat na svojem posestvu. Tu se je sešel zopet s svojo njanjo; njene pravljice je znal zdaj drugače ceniti kakor nekaj. V tistem selskem življenju se je mogel mirno udati delu. Tu, v Mihajlovskem, je napisal „Evgenija Onjegina“ do VI. pogl., „Cigane“, „Grofa Nulina“ in zgodovinsko dramo „Boris Godunov“. L. 1825. so padle glave „dekabristov“, med katerimi je bilo tudi mnogo pesnikovih prijateljev. Pesnik je sam priznal pozneje pred carjem, da bi bil on tudi med njimi, ko bi bil takrat v Petrogradu, saj je bil z njimi istega mnjenja. Vendar je prav ta dogodek zelo pretresel Puškina. Videl je žrtve zapadnih idej in izprevidel je, da so padle zaman.

Vrnivši se v Petrograd, je začel živeti veselo. Povsod so ga obsipali s slavo. V tej dobi se je seznanil z Mickiewiczem. Jasno je, zakaj ni prišlo med poetoma do ožjih zvez in zakaj je celo svobodoljubni Rus nezaupno občeval s Poljakom, zapadnim revolucionarjem.

Med veselim življenjem in uživanjem je pisal Puškin malo. Iz te dobe je povest njegovega deda „Arab Petra Velikega“, „Poltava“ in pesmi.

Iz viharnega življenja pa si je zaželel pesnik končno miru ter je začel misliti na ženitev. Seznanil se je bil namreč s krasotico Natalijo Nikolajevno Gončarovo, ki jo je globoko ljubil. Še pred svatbo je dovršil „Evgenija Onjegina“ in napisal nekaj dramatskih scen in povesti pod pseudonimom „Bjelkin“.

Svatba se je vršila 18. februarja 1831. leta. Prstan, ki je padel pri zamenjanju na tla, pa je

Puškinu pomenil nesrečo! Poet je bil namreč precej praznoveren.

Poslej se je začelo zanj precej mirno življenje. L. 1832. je izšel „Evgenij Onjegin“ prvič v knjigi. Pesnik je stal na vrhuncu svoje slave, car sam se je zanimal zanj ter mu obljubil podporo. Živel je namreč še nadalje neredno; v igrah se je bil zadolžil, žena je hotela živeti sijajno v visokih krogih, tako je zašel v gmotno stisko, iz katere mu je pomagal car. L. 1832. je padla Varšava, in pesnik je navdušen zapel himno ruskemu orožju. Takrat je sklenil izdati zgodovino o Petru Velikem. Ker je imel v Petrogradu dosti skritih sovražnikov, ki mu jih je rodila zavist, je sklenil prepotovati še enkrat tiste kraje, ki jih je videl v svoji mladosti in ki so ga bili s svojo krasoto očarali. Zlasti pa so ga zanimali kraji, koder je hodil Pugačev. Spomini s tega potovanja po jugovzhodni Rusiji se vidijo v Puškinovi „Zgodovini Pugačevskega upora“ in v krasni povesti „Kapitanova hči“. Iz iste dobe je pravljica o „Ribiču in ribici“ ter nekaj krajših del. Nato je začel izdajati časopis „Sovremenik“, da bi se denarno opomogel in se bolj in bolj vglabljal v rusko narodno dušo. Postajal pa je s seboj nezadovoljen, kajti njegov genij je zagledal ideal domovine nedosežno visoko in prehajal je bolj in bolj v misticizem.

Njegova žena pa je imela med tem mnogo častilcev, in razne govornice so krožile o nji. V njegovo hišo je zahajal tudi oficir d'Antes, posinovljenec holandskega poslanika. Bil je navidezno zaročenec Puškinove svakinje, a Puškinovi sovražniki so ga sumničili, da ljubi Natalijo Nikolajevno. Puškin je dobival tudi anonimna pisma, in žena sama ga je prosila, naj odideta iz mesta. Bil je prepozno. 26. jan. l. 1857. se je Puškin sprl s holandskim poslanikom, ki ga je imel v dvoboju nadomestovati d'Antes. Dvoboj se je vršil drugi dan na Črni Rečiči. Tam je padel veliki poet. Že ležeč na tleh je obstrelil svojega sovražnika, a ne smrtno. Po dvanajsetni agoniji je Puškin umrl. Car sam mu je obljubil, da poskrbi za njegovo družino. In zaplakala je Rusija, zakaj izgubila je največjega poeta.

Pesnika ni bilo več, a ideja, ki jo je zagledal Puškin, je ostala in izražali so jo za njim vsi veliki ruski duhovi: Lermontov v „Junaku našega časa“, Gogolj v „Mrtvih dušah“, Turgenjev, najbolj pa filozof Rusije — Tolstoj. Ta ideja je: ruska inteligenca se je navzela zapadnega duha in je izprijena. To je brezdno, ki jo loči od naroda, kajti ruska duša je pravoslavna — pripriosta — slovanska; zapad je tuj, poln for-

malnosti, nenaraven in nenraven, torej nespojljiv z Rusijo, ki ima ostati sama v sebi. Tuja kultura ne more preiti v narod, ker je nasprotna duhu naroda. Bodimo Rusi, ne Francozi!

To je vodilna ideja v „Evgeniju Onjeginu“. Vsebina pa je sledeča: Evgenij Onjegin, ruski pomješčik, se vrne iz Pariza, iz zapadnega sveta, v Rusijo na svoje posestvo. Živel je bil med Francozi v najvišjih krogih in je do grla sit šuma sveta. Hoče se doma v naravi počiti. Onjegin ima isto mladost in odgojo, ki jo je imel Puškin in ki je bila takrat v modi, v francoskem duhu. Puškin slika Onjegina kot lepega moža, kavalirja, vsestransko omikanega človeka, ki ima vedno zdravo, hladno sodbo. Svet mu je bil nudil uživanja in življenja ter ljubezni v vseh oblikah, a v Onjeginu se je oglasil ruski človek, zahrepenel je po domovini in si iz tega kužnega ozračja zaželel v priprosto rusko vas. Evgenij Onjegin je prva izmed tistih mislečih osebnosti v ruski literaturi, ki kažejo pravega, globokega ruskega človeka v tem, da čutijo ničevost francoske tuje mode, ter se umire šele v naročju domovine. Dolgo je iskal sam sebe ruski človek, predno se je našel, kajti prehitre reforme so ovirale njegov naravni razvoj; našel se je v svoji duši poet Rusije — Puškin . . . za njim pa je prišel Lermontov („Junak našega časa“), prišel je Gogolj („Mrtve duše“), Turgenjev („Lovčevi zapiski“) in Tolstoj je dovršil delo . . .

Truden od sveta je torej prišel Evgenij Onjegin domov počivat, a kmalu mu je postalo dolgčas in želel je službe. V bližini je našel soseda, mladega Lenskega, idealnega pesnika, kakoršni so takrat, ob času romantike, napolnili Rusijo. Evgenij Onjegin je resen, skoraj blaziran; vendar spoštuje idealnost mladega pesnika, ki mu večkrat čita svoje verze. Lenskij je znan pri bližnji posestnici vdovi, ki ima hčerki, Olgo in Tatjano. V Olgo je zaljubljen Lenskij z vso pesniško ljubeznijo. Prilичno vvede Lenskij v družino tudi Onjegina. Idealna Tatjana, ki se je bila narkala iz knjig opojnih sanj, ter si v duhu ustvarila že ideal moža, zaljubi se takoj pri prvem srečanju z vso močjo prve ljubezni v Onjegina, ki je mož brez vseh sanj, ki je videl in izkusil svet do dna ter zre le z nekakim sočutjem na gospodo na kmetih ter njih sanje o svetu in ljubezni. Sanjarka Tatjana pa ga ljubi neizmerno. Čudovito krasno popisuje pesnik njeno čisto ljubezen, njen duševni boj, kako sanja o njem, piše njegovo ime na okno, kako prosi zvečer njanjo, naj ji pravi o davnih dneh mladosti, o svoji ljubezni, ter jej nazadnje prizna, da ljubi. Ljubezen

jo zavede, da piše celo prva Onjeginu ter mu razkrije svojo ljubezen. S tem se je seveda pregrešila zoper bon ton ter je pozabila vse ozire. Onjegin jej niti ne odgovori, pač pa pomiluje nesrečno deklico. Dočim uživa Olga vso srečo mlade ljubezni s pesnikom, trpi Tanja v svoji ljubezni. Ob priliki jej Onjegin pove svoje blazirano mnenje glede ljubezni ter odkloni njeno ljubezen . . .

Na domu posestnice je ples. Povabljena je vsa gospoda iz okolice. Za Tatjano se zanima star general; Onjegin, prvi kavalir večera, pa dvori Olgi z vso svojo spretnostjo in tudi živahna deklica, pravi kontrast Tatjane, se zabava ž njim veselo. Lenskij postane ljubosumen, nastane osoren prepir med prijateljema in napovesta si dvoboj. V dvoboju je Lenskij ubit, Onjegin pa pobegne obupan v svet. Nemiren popotuje in čuti bolj in bolj, da ni sreče izven domovine. Razdvojen sam v sebi, vidi pred seboj težko uganko, kaj je sreča. Zavrgel je mlado ljubezen, in vendar čuti, da ni storil prav. Ubil je prijatelja, velela je tako forma življenja, in vendar čuti, da ni storil prav. Z vso silo ga žene domov k Tatjani in vrne se. Toda Tatjano najde poročeno s starim, ljubeznivim poštenjakom generalom. Tedaj spozna Onjegin, da je zapravil svojo srečo, ker je bil zapadni človek in ni sam v sebi našel ruskega človeka; v njem se vname nekdanj z ošabnostjo zanikana ljubezen do Tatjane, prizna jej svojo strastno ljubezen ter jo prosi ljubezni — on, ki se je nekdanj posmehoval njej in njenim čutom. Toda Tatjana se premaga, da si v njej z vso silo vzbudi prva ljubezen do Onjegina ter ostane soprogu zvesta, nesrečni Onjegin pa zbeži v svet.

Tako se tu rešuje najvažnejše vprašanje tedanje Rusije, vprašanje, v katero je bil zapleten pesnik sam, čegar žrtva je postal sam, vprašanje, ki je ostalo vse 19. stoletje naloga vsem ruskim mislecem.

Sujet je torej zajet popolnoma iz razmer tedanje dobe. Pesnik je začel svoje delo, ko je prišel iz velikomestnega šuma v tihe kraje južne Rusije. Vse petrograjsko življenje je bilo takrat francosko, po tuji modi. V priprosti prirodi pa je zagledal pesnikov duh kontrast med domovino in tujino. Tam je bil plaval v tisti mlaki propalega zapada, doma pa se je začel očiščevati in je začutil gnus do tujstva, gnilega, neruskega, nespojllivega z rusko dušo. Mnogo Tatjan in Olg je videl pesnik; ko je občeval s hčerama Rajevskegav Jekaterinoslavu, je mogel dobiti modele za svoj „roman“. V izgnanstvu se je seznanil z

nižjim plemstvom, ki je le iz daleka hrepenelo po tistem neznanem francoskem solncu, ki je sijalo nad Petrogradom ter je moglo gledati njega odsvit le v knjigah. Tako je videl pesnik živo vse pred seboj, kar je zapisal. Pesnik sam pravi v predgovoru: „Ne da bi zabaval prevzetni svet, ampak da bi si olehčal srce in povedal, kar mi teži dušo, to je namen pesmi. In ta namen je dosegel!“

Puškin je podal neumrljiv umotvor, ki v ruski literaturi nima para. Bila je to prva odločno govorena beseda, ki je tedaj mnogi še niso razumeli. Danes pa je zmagala ruska narodna stranka; ruski človek je šel sam vase, našel se je, pisatelji so se približali narodu in ruska umetnost je rodila dela, ki so napolnila ves svet s svojo slavo. Začetnik vsemu pa je bil Puškin, ki je tako vzljubil svoj narod, ker ga je prvi spoznal

tako globoko. Tudi njemu je hvaležna Rusija postavila mnogo spomenikov, še lepši spomenik pa mu postavlja s „Puškinskimi knjižnicami“, ki jih ustanavljajo po ruskih mestih in večjih krajih in ki imajo namen nositi med ljudstvo prosveto. Njegova dela so izšla v milijonih proizvodov, in „Evgenij Onjegin“ se poje danes v operi Čajkovskega po vseh svetovnih odreh.

(Dalje prihodnjič.)

H. NEMEČEK: BEG KARAVANE.

BALADA O ROŽI.

Dr. Fr. Derganc.

In zmirom, ko se k tebi sklonim,
in usta z usti se vjemo,
na prsih rožica pripeta
ti zmirom zaduhti sladko.

Zaljubljenca sta dva živela,
na svetu vživala nebo;
le če prišel je čas ločitve,
sta vselej jokala britko.

Pa ko nekoč v objemu vročem
srce ni moglo od srca,
je jug potegnil in skopnela
sta v eno kapljico oba.

In roža kapljo je popila,
najlepše rožica diši,
spomin ljubezni večno zveste
iz vsake rožice duhti.

In zmirom, ko se k tebi sklonim,
in usta z usti se vjemo,
na prstih rožica pripeta
ti zmirom zaduhti sladko.

HIMNA.

Demeter.

V beli sem noči, o tihi polnoči
zvezde srebrne sejal —
luna — kraljica iz sinje jasnine
zlivala svetli je val.

Pela, zvenela je moja poljana,
blisk mi je švigal iz rok,
zvezde kot semena so žarnooka
se katalile okrog.

Cvetejo, bliskajo v svetli se luči,
raste plamenoma žar
v prsih srce mi nemirno trepeče
silno kipi kot vihar.

Pojdem, hej, pojdem po ljubico lepo,
nje le želi mi srce —
„Sladka devojčica, sladka ljubezen,
zvezde že moje goré —“.

PLAMENI.

Roman. Spisal dr. Ivo Šorli.

(Dalje.)

Hitro je stopal tja dol po temi. Naenkrat pa se je ustavil.

Kak človek sem pravzaprav? Zdaj sem spet napravil modro! Dve uri prej javkam pod oknom Milke, dve uri pozneje pa stiskam k sebi Adelo! . . . In oboje popolnoma resno, iz vse duše . . .

Sklonil je glavo in stopal mimo prve svetilke počasi med mrtvimi hišami proti svojemu domu . . .

Ali sta te dve dekleti popolnoma drugačni kakor druge, ali se je on izpremenil, ali je kraj tak? — je premišljeval. Saj je vendar imel opraviti dovolj z ženskami in nikdar mu ni bilo tako . . .

In kar na mah so priplavali pred njega vsi oni obrazki iz mesta in zastrmeli iz daljave vanj . . . Posebno Zorica . . . Solze je imela v očeh . . . in proklela ga je bila, ko jo je tisto popoldne odgnal tako hladno od sebe.

Stresel je z glavo in pospešil korake. Bilo mu je, kakor da leži za njim široka planjava. In daleč tam zadaj je videl nelepe, umazane pege, od katerih se vlečejo dolgi trakovi prav do njega in se ovijajo njegovih ramen in prs . . . In pri vsakem njegovem koraku se zdaljšajo, kakor da se predejo sami iz sebe in da jih ne bo mogel nikdar več stresti s sebe . . . In vlekli so se za njim skozi vrata, po stopnicah in so ga držali, ko se je vrgel izmučen v naslonjač.

Luč je blede brlela in pege tam za njim, v njegovi preteklosti so bile še določenejšje . . . Kakor kup grdih krtin sredi snežne ravnine . . .

„Zakaj moram misliti baš danes na vse te neumnosti?“ je siknil razdraženo. Pač jih je ugledal, te pege za seboj včasih, če se je ozrl, a obrnil se je zopet in šel dalje in ni čutil, da je zvezan z njimi . . . In zakaj prav danes?

„Pa saj se mi lahko prikažejo, kadar hočejo!“ je govoril predse. „So in pokažejo se mi lahko, kadar hočejo in kolikorkrat hočejo! . . . In ni je izpovedi in ni je odveze za nas, ki grešimo na svoj lastni račun . . . Ni ga, ki bi dvignil roko in izrekel velike, sladke besede: „Ego te absolvo“ . . .

In pravijo, da se krepek človek ne sme kešati . . . „Saj ni res!“ je vzkliknil v svoji duši in se za hip dvignil, potem pa se zopet spustil na svoj sedež. „Kličesh ga ne, sam ga ne iščesh po

svojih preteklih dneh, a če stopiš ven izmed njih, kakor ropar iz šume, je kes tu, sredi tvoje poti in ne ubraniš se ga več, dokler ni vzel svojega tributa od tebe: take težke ure, kakor tečejo zdaj meni . . .“

„A zakaj prav nocoj?“ je vzdihnil zopet bolešno in pomoči išoč. „Nocoj, — ko sem izgubil mater!“ . . .

In sklonil je glavo in vabil in iztegoval proseče svoje roke po — žalosti, da bi prišla v njegovo srce in ga rešila — kesanja. A ni je bilo. „Kaj je to hudega!“ se je oglašalo nekaj hudobnega globoko v njem. „Tvoja mati je bila vedno enaka in danes si vsaj na čistem. Ne hlini se samemu sebi, da ti je posebno hudo!“

Prikimal je z glavo in se začudil, kako ga ni ta nastop z materjo skoraj prav nič presunil. Zasmilil se je pač samemu sebi tam gori pred Milkinim oknom, pa je malo pojokcal! . . . Rogal se je samemu sebi.

A zopet je osupnil nad svojimi mislimi. Saj si je pogledal samemu sebi naravnost v obraz! Skoraj zabavno se mu je zazdelo: „Lej, tu sedita dva Radana in se prijazno pomenkujeta in če hoče eden opehariti drugega, se mu drugi pokroviteljsko nasmehne in ga potrka po ramenu, češ: „Le počasi, prijatelj, saj se pozna!“

Vstal je ter stopal počasi po mehki preprogi gor in dol.

„Tako . . . tako!“ si je prikimal. „To je torej! Filozof menda postajam počasi. Najprej sem se odcepil od vesoljstva kot samostojen del, zdaj pa vidim, da se mi je zopet ta del razcepil na dvoje. Hm . . . Radan je tam zunaj na polju oni večer pobral samega sebe s ceste in zdaj gre lahko že v dveh na izprehod . . . In vsakdo izmed njiju se morda zopet lahko razpusti v nove dele in vsak teh delov ponese svojo lastno butaro težav, in gospod doktor Radan sam bo morda laže hodil po veliki cesti življenja. Žalost razdeli tem svojim delom, sam pa bo hodil zadovoljno za njimi, kakor paznik za težkoobloženimi kaznjenci . . .

„A brez ironiziranja!“ se je izresnil in lahek nasmeh, ki mu je bil zatrepetal okrog usten pri zadnji primeri, je zopet zamrl. „Je nekaj na tem!“ je pritrdil z glavo. In spomnil se je pesnika, s katerim sta se nekoč skupaj učila, pesnika in

njegovega modrovanja, ko sta si včasih zvečer kuhala čaj.

„Vraga! v tebi je nekaj!“ je planil tovariš nekdanj naenkrat s sedeža in premeril z naglimi koraki dvakrat, trikrat svojo sobico. „Ti, Radan, bi bil lahko dečko, a jaz ne vem, česa ti manjka, da si tak mameluk. Časih rečeš tako, da kar ostrmim, kaj tako imenitnega, da bi ne pričakoval, a čuti se ti, da sam ne veš, kje si to dobil, dà, niti ne, da si kaj dobil, zato me zanimaš in bi te rad rešil, a zastonj je, ko se sam ustavljaš svetemu duhu! A veruj, da na lastno škodo! Samo mi, ki nam je posijalo solnce v dušo, znamo izživeti življenje, samo mi znamo izpiti slast do dna in posrkati še zadnjo kapljico in samo naš jezik zna dobiti celo v najgorjupejši grenčici prijeten okus.“

Teh besed se je zdaj natanko spominjal.

„Zdaj, zdaj da bi imel koga, ki bi mi pomagal!“ je vzdihnil. „Zdaj da bi prišel kdo z lučko v roki in bi me prijel ter me peljal ven na solnčno plan! . . . Toda . . . morda je boljše tako, da si sam pomagam korakoma dalje na ono stran, odkoder se kradejo žarki k meni kakor zlati trakovi, vabeč me, naj se jih primem in ti-pam sam ob njih proti solncu . . . In proti solncu grem . . . to čutim! . . . In že ta pot je tako sladka! . . . Tu se zasveti . . . tam se zasveti . . . in iz teme tam zadaj plamti kakor zarja . . .“

Dà, prav je govoril takrat njegov tovariš-pesnik: „lažje je živeti onim, ki jim je solnce posijalo v dušo, da so jo sami zagledali v sebi . . . In taka duša se potem sama vname in gori sama iz sebe, kakor solnce . . . In edini plameni, ki morejo temno in mrzlo življenje razsvetliti in ogreti, so ti plameni . . .“

Začutil je, da mu postaja glava bolj in bolj težka in trudna. Razpravil se je hitro in legel.

Z zaprtimi očmi je gledal še nekoliko časa v temo . . . In daleč tam nekje je videl iti mimo Milko in potem Adelo . . . in Adela se je ozrla vanj in njene oči so bile vse hrepeneče in žalostne . . . In potem je izginilo vse . . .

VIII.

Vtopil se je bil ravno v svoje delo, ko je potrkal notar dr. Samič pri njem. Poprosil ga je neklih spisov ter potem počasi in molče listal po debelem aktu.

Radan se je večkrat ozrl nanj in iskal je nečesa na njegovem obrazu in njegovih kretnjah, po čemur bi ga mogel soditi. „Notar se hoče pač zabavati“, ga je bil označil stari odvetnik, in on

iz teh par besedi, ki sta jih izpregovorila doslej s Samičem tuintam, tudi še ni mogel najti drugega na njem. Mož srednje, krepke, polne postave, svežega, prijetnega obraza, živih, inteligentnih oči, sonornega glasu, mož vedno dobre volje in neprisiljene ljubeznivosti napram vsakemu, — Radan je začutil, da je to eden izmed onih ljudi, ki nimajo nikjer nobenega sovražnika, ki se celo ves svet ogreva zanje in ki pa morda ravno zaradi tega ne najdejo nikdar pravega, velikega prijateljstva: ravno zaradi tega ne, ker ne pride nikdar odločen, iskren mož v položaj, da bi se moral zastaviti zanje z vso ognjeno silo svojega prepričanja, z vso divjo strastjo, ki bukne naenkrat iz globokotlečega spoštovanja in občudovanja, če kdo poskusi izustiti nizkotno opazko o pravem, popolnem možu.

„Dà“, je prikimal predse, „če se popolnoma ne motim: za tega moža tamle bi se ne mogel nikdar posebno vznemiriti. Ako bi ga grajali, bi morda izpregovoril zanj dobrohotno, pomirjevalno besedo, a brez ognja in brez strasti, — ako bi ga hvalili, bi molčal ali kvečjemu malomarno prikimal, v srcu bi mi bilo pa najbrže celo neprijetno, da se najdejo ljudje, ki se jim zdi sploh še potrebno, da hvalijo take prikazni. Saj ni prav nič na njih, ne dobrega, ne slabega, — čemu se čuditi kozarcu nedolžne čiste vode, da je tako čista?“

Notar je vzdihnil. Potegnil je kos papirja iz listnice in si nekaj zapisoval.

„Neprijetni so taki ljudje pravzaprav!“ je začutil Radan še bolj odločno. „Zato neprijetni, ker jih vse hvali! In če rečeš kaj proti njim, — in končno postaneš morda vendar nestrpen, ker te s to bedasto hvalo izzivajo in izustiš res kako proti njim, celo hujše, kakor sam hočeš, — pa te začudeno in grajevalno pogledajo in si mislijo: Nevošljivec! Ali pa še kaj bolj neumnega! Prokleta tolpa!“ je zaklestal strastno v svoji duši in pereč stud se mu je razlil čez njo, kakor val motne gnile vode . . . In istočasno se mu je zazdelo, kakor da se mu je namah zabliskalo nekje v glavi. „Zato morda ta gnus, ki sem ga začutil že tolikokrat sredi med ljudmi? To je torej vse samo ona disonanca, ki nastane, če trčita drugo ob drugo tam notri življenje in duša, ki stoji že sama po sebi nekoliko v strani, ne da bi se tega zavedala? Govori se o posameznikih, o idejah, o ženskah, o bogve še čem, — pa te zaboli, ko blekne kak tepec svojo plehko frazo in mu celo omizje pritrdi . . . In zato torej tako hrepeneče iščeš z očmi, ali je še komu, kakor je tebi?“ . . .

„Končano! Vražje zmešnjave!“ ga je zbudil notar in mu vrnil spise. „Dosti dela, kaj?“

„Ravno prav! Brez opravka bi itak ne vedel, kaj početi te ure tu.“

„Ali ste še idealni!“ se je zasmel oni.

„Zakaj?“ je vprašal Radan razdraženo vsled tega smeha. „Ta človek misli res, da je bolj pameten kakor jaz in hoče mene učiti živeti!“ ga je premeril zaničljivo.

„Eh, ne smete biti razžaljeni!“ se je zasmel zopet Samič. „Hočem le reči, da vsi vi mladi gospodje delate spočetka kakor ddnarji. Pozneje se to navdušenje že poleže, ko vidi človek, da se res ne izplača.“

Radan je skomignil malomarno in molčal.

„No, gospod doktor, povejte odkrito, kako vam kaj ugaja naše gnezdo?“ je nadaljeval notar prijateljsko in se naslonil čez adjunktovo mizo.

„Hvala, prav dobro!“ je odgovoril Radan. — „Jaz sem si že želel na deželo.“

„Pojdite!“ se je začudil oni. „Kako je pa to mogoče? Jaz za svojo osebo sem zapustil mesto, ko sem bil imenovan za notarja, z občutki kakega sibirskega izgnanca in hrepenim od tistega dne vedno bolj nazaj tja dol v sveto Rusijo. Kaj pa nahajate lepega na deželi?“

Radan se je nasmehnil.

„Kaj boš ti, revež, s tvojo votlo dušo!“ si je mislil pomilovalno in s sladkim zadovoljstvom sam s seboj. „Meni je dežela povedala v desetih dneh, kaj da je, — tebi je pa gora še vedno le grba sredi ravnine in gozd kup dreves in megla vzhlapavanje mokrote!“

„Vi ste meščan, kaj ne, gospod notar?“ je vprašal glasno in kakor da ga hoče odpraviti.

„Dà! In jaz sem vaje plesov, koncertov, promenad, vsega, kar nudi mesto, kar človeka budi in dramati. Tu pa moraš otrpniti za ves svet!“ je zlezel zopet obžalovalno s svojega navdušenja, na katero se je bil zaletel s proslavljanjem mestnega življenja.

„S tem opravičuje svojo stupidnost! Kakor da bi bil kdaj prej kaj boljši!“ se je namrdnil Radan, potem pa dobrohotno pristavil glasno:

„Koncertov in gledališča tudi jaz pogrešam in vsaj včasih bo treba pogledati malo tja dol, ko uprizore kaj dobrega! Dà, tega res manjka na deželi!“ je vzdihnil iskreno in se naenkrat zavedel, koliko je bil zamudil, ko je imel toliko prilike v prejšnjih letih. Presedal je rajše cele večere po krčmah in že našel kak izgovor, če mu je notranji glas očital, da pusti mimo sebe toliko lepega, česar ne bo videl in slišal morda nikdar več. In zdaj je začutil globoko sramo-

vanje sam pred seboj in svojo krivico, če očita kaj notarju, ker si želi v mesto in med vse ono, toliko nudeče življenje. Toda že naslednje Samičeve besede so mu dokazale, da mu ne dela krivice.

„Bravo!“ Pojdete pa kar z mano in z mojo ženo prihodnjo nedeljo. Midva greva gledat „Tri dni na mesecu“.

„To? To je vendar ničvredno zmašilo!“ je vzkliknil Radan presenečen, da naj napravi zaradi česa takega to dolgo pot.

„Eh, za to se sploh ne gre!“ se je zasmel notar. „Meni so glavna reč toaleta na odru in v ložah in sploh dekoracija in oprema.“

„A tako?“ je zategnil Radan.

In naenkrat mu je postala Samičeva bližina neznosna in upajoč, da ga s tem spomni na odhod, mu je namignil:

„Zakaj pa stojite toliko časa? Ali ne sedete?“

„Hvala!“ se je poklonil oni in se udobno posadil v ponudeni stol, kakor da se mu še prav nikamor ne mudi.

„Na, veste, na deželi je sploh samo ena rešitev: zakon!“ je začel potem, počasi povdarjaje. „Tudi vi, dragi moj, se boste morali udati.“

Počakal je, kaj poreče Radan, a ko je videl, da lista raztreseno po aktu pred seboj, je nadaljeval v istem tonu:

„Vam itak ne bo manjkalo primerne neveste. Saj imamo še tukaj nekaj lepih gospodičen. Kaj pravite — Adela?“ se je nasmehnil prijateljsko.

„Kaj pa mešetariš?“ si je mislil Radan in ga pogledal.

„Gospica Adela? Jako lepo, bogato in dobro dekle!“ je rekel mirno in malomarno.

„Ej, vas bolj mika ona . . .“ je namignil z glavo na levo in mu požugal intimno s kazalcem.

„Katera?“

Radan res ni vedel, koga da misli.

„No, Milka!“ je pomežiknil Samič.

„Jaz? Milko?“ je zarudel! „Ta bi bila lepa!“ je vzkliknil široko.

Tu ima zdaj! Res, to je neprijetno! Torej že vsi ljudje vedo, kar si je upal komaj sam pred seboj misliti . . . Zdaj šele vidi! . . . Saj se mu morajo vsi smejeti, če slišijo kaj takega! Kake opazke bi delala gospoda v celem trgu, če bi res naredil to neumnost! . . . Ne, to mora na vsak način preprečiti, da bi ga kdo imel za takega!

„Kdo pravi to? Kakšne kvante so to?“ je vzkipeel razdraženo in jezen na vse one, ki so govorili o tem.

Samičev obraz je bil ves sočuten in istotako ogorčen, da mu delajo tako krivico.

„Saj sem si takoj rekel!“ je vzkliknil vidno razveseljen. „Doktor Radan že ve, kaj dela! hm . . . sem jim rekel. Sicer pa imate popolnoma prav!“ se je nasmehnil naenkrat umevajoče in zopet je pomignil Radanu z očmi: „Tako za izpremembo . . . tako za . . . bi ona ne bila napačna!“ — videlo se mu je, da še ne ve, ali naj izusti svinjarijo kar ven ali pa naj jo samo opiše . . . pri ljudeh, ki jih človek še ne pozna popolnoma, včasih res ne ve, ali bi ali ne. — „Tudi preveč trda ni, kaj? . . . Ej, vi ste ves hudičev, doktor!“ se je zakrohatal navdušeno in ta smeh je pomenil prav natanko: „Oprosti, prijatelj, da sem te mogel le za hip podcenjevati! So sicer osli na svetu, a ti nisi, ti prav gotovo ne!“

Radan je vztrepetal pod tem smehom . . . Kakor da mu sili gnojnica v usta, se je stresel . . . Oči so se mu same široko odprle in s trdim obrazom je strmel v notarja. Ta pa je naenkrat ustal in ga udaril krepko po ramenu.

„Ampak, strela! Bodite bolj previdni!“ je dostavil gromko. „Njena mati pravi že po vsem trgu, da tičite vse večere pri njeni hčeri in da mislite resno. Saj veste, kakšne so stare babe, ha, ha! Pa prav res, kot prijatelj vas opozarjam na to. Tudi zaradi Schlegelna je bolje, če ste previdni. No, kaj se tako držite?“ se je zasmel še glasneje, ko je videl Radana vsega bledega pred seboj. „Ali ste mislili, da ostane kaj takega tajno? Govorite s punico, — kaj je treba stari vedeti! To sem pravil tudi vašemu predniku, Valiču venomer. To se naredi opolnoči, ko se najlepše spi! In končno me je vendar ubogal. Ej, to so bili možakarji, ki so se nebeško zabavali tam gori, a so znali skrivati. In če jih je vprašal najboljši prijatelj, so se delali nedolžne, kakor sam sv. Alojzij. Hudiča, škoda, da je človek poročen! Tu imate vzglede, ha ha! Saj mi ne zamerite?“

„Čemu?“ je zmajal Radan leno in malomarno z ramami. „Saj niste slabo mislili!“

„Nasprotno! Iz resničnega prijateljstva sem vam rekel!“ je vzkliknil Samič gorko. „Ej, vi še ne poznate Novinj! Sicer pa še najboljše naredite, če pustite vse to. Ali se izplača mazati se s tako stvarjo? Še eno podoknico in zaoknico, — potem se pa Adele lotite. Tu bo grošev, prijatelj! Torej na svidenje!“ je prikimal prijazno in odšel.

Radan je strmel dolgo časa za njim, potem pa se je počasi dvignil in stopil k oknu. Bori so stali navpično in se niso zganili. Visoko tam gori na nebu je ždel zamišljen, siv oblak in ni vedel, ni kod ni kam . . .

Vrnil se je trudno na svoj stol in se nalonil s težkim vzdihom nazaj . . . Temno se mu je bilo naredilo v duši, kakor če se razleže zatega poletnega dné črn oblak čez celo nebo od vzhoda do zahoda . . . Tako tiho in svečano je vse okrog in če krikne kje katera onih brzokrilih, črnih ptic, veš, da jo je strah . . .

Sklonil je glavo in sopal tiho, ker ga je motil v tej grobni tišini lastni dih. Bilo mu je tako čudno težko in hudo pri srcu . . . Vse ogorčenje, da ga je oni človek prej-le smatral svoje vrste, ves gnus nad temi očmi, ki so se upirale tako nesramno prijateljsko vanj, ves stud nad svojo lastno strahopetnostjo, da je pred onim zatajil v sebi vse, kar je bilo dobrega v njem in da ni zakričal od besnega protesta, — vse se je bilo splazilo k tlom in samo črna senca se je razgrnila čez vso njegovo dušo, da je življenje tako grdo in umazano, da ljudem tako neznošno smrdi iz prs, če se sklonijo k tebi in ti govore čisto od blizu . . .

In vsem smrdi iz prs, — kar jih je teh ljudi tukaj, vsi so gnili tam notri, do droba . . . Ne samo, kar jih je tu . . . povsod je dihal isti okuženi zrak . . . A še čutil ni tega in požiral je sam s slastjo ta vzduh, — šele zdaj, ko mu je dahnila zemlja zdravo, duhteče in krepko v obraz, mu je prezračila celo dušo in vonj po solčnih brdih mu jo je napolnil . . . In zato mu je tako neznano, če se skloni k njemu kdo in mu govori čisto od blizu . . .

Vstal je zopet in hodil počasi gor in dol.

„Saj se ne gre zato, kaj mi je povedal, ampak kako mi je vse to povedal! Na vse zadnje kar se tiče Milke, ima morda popolnoma prav,“ so se mu misli naenkrat obrnile.

Ustavil se je in uprl oči v tla.

„Da, zakaj pa bi ne bilo res vse to? Bogve, ali ni morda rafinirana stvar, ki je iztaknila v meni čustvenega človeka in se mi kaže vsa v lepi luči. Hm, z drugimi pa je bila kakor je pač hotela, — jaz je nisem videl! . . .“

„Saj vendar nisem kaka šleva!“ se je vzravnal naenkrat ponosno in odločno. „Tu ni nič cincanja tja in sem! Adela stoji čista pred menoj in pred svetom in ne bo se mi treba bati, da me kdaj kaj piči iz kake zasede: ‚Tvojo ženo sem imel že jaz in še ta in še ta.‘ Tu je vse jasno pred menoj in pred ljudmi! Drevi grem gor in začnem pripravljati vse potrebno. In s tem — amen!“

Obraz mu je bil hladen in trezen in na obeh straneh ust je bilo zarisanih po dvojje pustih, trdih črt.

(Dalje pride).

ALEKSEJ NIKOLAJEVIČ HARUZIN.

Kišinjevu v ruski Besarabiji živi kot carski gubernator mož, ki je storil za poznanje Slovencev, njih kulture in domovine med Rusi več, kakor vsi drugi Rusi skupaj — A. N. Haruzin. Sedanji gubernator ruski na sila važni politično-administrativni točki je večkrat prepotoval slovenske in balkanske dežele, prebival je dalje časa na Gorenjskem, zlasti na Bledu, ter je spisal o nas celo vrsto knjig, brošur in člankov. Naši politični listi so leta 1902 in 1903 v podlistkih in člankih soglasno priznavali, da se med Rusi še ni pisalo o Slovencih toli temeljito in hkratu toli simpatično, kakor je pisal tedanji kronski svetnik v Peterburgu, A. N. Haruzin.

Po strašnih prizorih med boji pravoslavni Rusov in židov je postalo mesto Kišinjev ob reki Dnjestr svetovnoznano, nas Slovence pa zanima

A. N. HARUZIN.

prav sedaj še zato, ker vlada v njem v imenu carja Nikolaja naš najodličnejši ruski prijatelj, gubernator Haruzin.

A. N. Haruzin je bil rojen l. 1864. iz stare, plemenite rodbine tatarskega pokoljenja, ki sega nazaj do XVI. stoletja. Posečal je gimnazij v Revelu in pozneje vseučilišče v Moskvi, kjer je poslušal naravoslovska predavanja. Ko je dosegel doktorat, je zasebno študiral pravoslovje, v čemer je tudi dosegel doktorsko čast. V letih 1887.—1888. je raziskaval kirgiško step, in mu je podelilo vseučilišče v Moskvi za tamkaj nabrane zbirke veliko srebrno kolajno. Haruzin je sploh izvrsten raziskovalec in opazovalec. O tem pričajo njegova dela najbolje. Po vsakem znanstvenem potovanju podaja v knjigah in brošurah svoja opazovanja širšemu občinstvu. Svoje potovanje po kirgiški stepi je opisal v knjigi: „Stepnye očerki“ (1886). V svojem 24. letu je spisal delo „Hirgizy Bukkeevskoj ordy“, ki obsega dva zvezka. Za to izvrstno delo ga je vseučilišče v Moskvi odlikovalo z zlato kolajno; drugo zlato kolajno pa mu je podelilo vseučilišče v Peterburgu.

Da bi izpopolnil svoje etnografske študije, je prepotoval Haruzin v svojih dijaških letih s svojim starejšim bratom severovzhod evropske Rusije, nadalje l. 1883. pokrajine donskih kazakov; po naročilu moskovskega vseučilišča pa je potoval l. 1885. v Transkavkazijo do Ararata in do perzijske meje.

Nato so se začela samostojna potovanja. Vseučilišče v Moskvi ga je poslalo v svrhu zooloških in antropoloških študij na Krim in na Egejsko morje. L. 1889. je potoval zopet na Krim, sedaj po naročilu arheološkega društva v Moskvi in je s tega potovanja spisal dvojje del.

L. 1891. se je na poziv vseučilišča v Moskvi odpravil v Kavkaz, da ga študira v etnografskem oziru.

Kot nadaljnji sad svojega opazovanja in svojih študij v kirgiški stepi je podal Haruzin Rusom tega leta še troje drugih velevažnih del. V istem letu je vstopil tudi v državno službo v estlandski guberniji ter se je udeležil vseh reform. Kot človek izredne trudoljubnosti se je zanimal za vsak pojav v življenju. O dijaškem vprašanju je spisal dve razpravi. Nadalje je v tej svoji službi spisal tudi še dve znameniti deli:

„K antropologiji naseljenija Estljandskoj gub. Revel 1894. g.“ in „Krestljandskoje zemljevladenije v Estljandskoj guberniji, t. I. i II. Revel 1895. g.“ Za to poslednje delo ga je odlikovala carska akademija znanosti v Peterburgu z zlato kolajno.

L. 1895. je sedel Haruzin v državnem svetu; zavzemal je eno najodličnejših uradniških mest ter je bil člen raznih znanstvenih društev, tako zemljepisnega, antropološkega, pravnega, naravoslovnega, arheološkega in mnogih drugih društev.

L. 1899. pa je napravil veliki učenjak znanstveno potovanje po Balkanu, po Bosni in Hercegovini in je napisal znamenito delo: „Bosnija-Gercegovina. Očerki okkupacionnoj provinciji Avstro-Vengriji (s kartoju) S. Peterburg 1901.“

Razun naštetih del pa je napisal neumorni znanstvenik še nešteto drugih del in brošur, ki razmotrivajo agrarna, arheološka, etnografska, zoološka in druga vprašanja. V glasilu kneza Uhtomskega v „S. Peterburskije Vjedomosti“ je priobčeval krasne članke o nas Slovencih, ki so se odlikovali po skoraj pedantski natančnosti in skrajni objektivnosti.

L. 1902. je izdal v odtisku po člankih v „Ruskem Vjestniku“ brošuro „Nacionalnaja evoljucija slovincev“ (str. 52), v kateri je podal kratko zgodovino slovenskega naroda, razvoja njegove kulture in političnega življenja, dalje pregled našega časopisja, naših društev ter karakteristiko klerikalne in liberalne stranke z ozirom na rusofilstvo. Istega leta je izdal članke iz istega „R. V.“ v brošuri „Krajnski kraz i ego čudesnija javlenija (9 str.) delo, v katerem je zelo zanimivo poročal o Krasu, kraških jamah in v prvi vrsti o Postojnski jami. Istega leta je

izdal v ličneji knjižici „Avstrijskaja Krajna“ (26 str. velikega formata) z 39 lepimi fotograf-skimi ilustracijami popoln opis dežele Kranjske, v prvi vrsti pa Bleda, Postojne, Ljubljane in Kranja. L. 1903. pa je izdal kot odtisk člankov v „Živi starini“ 100 str. obsežno knjigo „Žilišče slovinca Verhnej Krajny“ (iz materialov po istorii razvitija slavjanskih žilišč) z 62 krasnoizvedenimi slikami originalnih notranjih in zunanjih lic hiš, koč, delavnic, sirarnic, hlevov, svinjakov, ulnjakov, skednjev, drvarnic i. dr. V tej knjigi temeljito razpravlja o originalnem narodnem značaju gorenjskih bivališč ter okraskov. Toli natančnih poučevanj o tem veleznamenitem predmetu, ki se izgublja vedno bolj iz gorenjske domovine Slovencev, ni pisal še noben Slovenec. O značaju in načinu življenja našega kmeta pa je spisal Haruzin še posebno delce „Krestjanin avstrijskoj Krajni i ego postrojki.“

To je kratek obris delovanja ruskega visokega uradnika, ki se za Slovence toli zanima, kakor doslej še noben slovanski brat. Jedva 40 letni ruski veljak, čegar politična karijera še daleko ni zaključena in čegar učenost, jeklena vztrajnost, energija in inteligenca ga usposablja za najvišje posle pri ruski vladi, ta mož je naš prijatelj in intimen poznavalec naše domovine, glasnik njene lepote in vrednosti! Malo mož imamo Slovenci na visokih mestih, ki bi bili našemu narodu in naši domovini vsaj pravični, kaj še, da bi nas ljubili! V ruskem Kišinjevu pa živi gubernator Haruzin, ki nas pozna do dna duše, ki nas čišla in ljubi. Bodi mu hvala!

M. T. G.

* Gl. „Slov. Narod“ št. 166—168. I. 1903., „Edinost“ št. 122., I. 1902. in „Dom in Svet“ str. 438—441. I. 1903.

HRAST.

Ferdo Plemič.

Nekje, nekje tam v gozdu za gorami
sameva hrast med goščo temnih smrek,
od morja so priveli ga vetrovi
in tu je vzrasel, žil, prežil ves vek.

Nekje, nekje tam v gozdu za gorami
se čuje v sivem mraku tih šelest,
tedaj mogočnim pravil je vetrovom
mogočni hrast prečudno to le vest:

„Samevam sto že let, sto let se širi
vejevje hrepeneče mi v objem,
objel bi rad, začutil v svojem srcu
ljubezen, srečo . . . kaj, pač sam ne vem!“ —

Nekje, nekje tam v gozdu za gorami
zasveti se med vrhi svitel lesk,
tja v stari hrast udari živa iskra,
in hrast se cepi, zemljo stresa tresk.

OPATIJA.

VI. KONGRES SLOVANSKIH ČASNIKARJEV V OPATIJI-VOLOSKI.

Ako nas ne varajo vsa znamenja, postaja platonska ideja vseslovanske vzajemnosti polagoma dejstvo, — ideal vseh resničnih Slovanov dobiva kri in meso. Lani osorej smo doživeli v Belemgradu historičnoznameniti, epohalni trenutek, da so si ležali v iskrenem bratskem objemu Bolgari, Srbi in Hrvatje, meseca aprila so bili Bolgari in Srbi več dni ljubi gostje hrvatskih umetnikov, književnikov in časnikarjev v Zagrebu, spočetka maja se je vršil v Moskvi kongres poljskih in ruskih časnikarjev, pisateljev in aktivnih politikov in od 13. — 17. maja pa se je vršil v Opatiji-Volski že VI. kongres slovanskih časnikarjev iz vse Avstro-Ogrske. Tu so bili Rusi, Malorusi, Poljaki, Čehi, Slovaki, Hrvatje, Srbi in Slovenci, in med njimi se ni pojavila niti senca nesloge, ako pa se morda ta ali oni vendar ni strinjal z vsako izgovorjeno idejo, ni vsaj pokazal svojega nesoglašanja, nego je žrtvoval osobno prepričanje skupnosti, podrejajoč se rad ideji vseslovanske vzajemnosti. To je velikanski, za razvoj političnega in kulturnega življenja Slovanov neprecenljiv napredek!

Ko se je po inicijativi duhovitega češkega pisatelja, in feljetonista Kuffnerja v Pragi sklenilo, da se začno prirejati kongresi slovanskih časnikarjev, je pač vsakdo želel, da bi se Kuffnerjev predlog udeleževal, toda malo jih je bilo, ki bi bili upali, da se bode vršilo več kot dvoje troje takih kongresov. In resnično, dasi je vladalo na kongresu v Pragi in v

Krakovem najlepše edinstvo, — na tretjem kongresu v Dubrovniku so se mahoma zgrnili hudourni oblaki, in pojavil se je razpor med Srbi in Hrvatji in sloga med Čehi in Poljaki ter med Rusi in Poljaki se je rušila. Toda zopet so bili Čehi, ki so znali diplomatsko premostiti nastale prepade in vez med slovanskimi časnikarji prekovati ter še bolj utrditi. Oblaki so se razpršili, in na kongresih v Ljubljani ter predlanskim v Plzni ni bilo več sledu o kakem globljem nesoglasju. In tako se je mogel vršiti letos že VI. kongres v Opatiji-Voloski brez najmanjše disonance.

Sloga časnikarjev rojeva slogo časopisja in sloga časopisja rojeva sloga narodov. V tem tiči ogromna vrednost kongresov slovanskih časni-

SKUPINA PALM PRED DEPENDANCE I.

karjev in književnikov. Iz opetovanih osebnih stikov žurnalistov, teh prvoboriteljev za politične, kulturne in gospodarske pravice posameznega slovanskega naroda, iz prijaznega občevanja vseh duševnih zastopnikov slovanskih vzraščča renesansa slovanskega nacionalnega življenja in z njim srečnejša, svobodnejša bodočnost vseh Slovanov. Ako bi ti kongresi ne donášali nikakih drugih koristi, je že to bližanje k popolni duševni slogi Slovanov v Avstro-Ogrski in tudi zunaj nje ogromne, nepreplačljive vrednosti!

Druga korist teh kongresov pa je organizacija slovanskih žurnalistov, kovanje močne, velikanske zveze vseh različnih slovanskih časnikarskih in književniških stanovskih društev. Tudi na polju stanovske organizacije so bili Čehi prvi, za njimi so prišli Poljaki in Rusi ter končno letos še mi — Slovenci, ki smo nastopili prvič javno s svojim „društvom slovenskih časnikarjev in književnikov“. Stanovski interesi časnikarjev in časnikarstva ter združenega književništva se morejo zastopati uspešno le z močno organizacijo, ki oklepa posameznike v enoto; skrb za bodočnost, preskrbljenje onemoglih ali bolnih članov in njih udov in sirot, ureditev avtorskih pravic, regulacija honorarjev in tantijem, posredovanje služb... vse to bo naloga nove organizacije slovenskih žurnalistov in literatov. Že osobna sloga slovenskih časnikarjev in književnikov mora sčasoma ustvariti ugodnejše razmere, tem bolj ugodne pa, ker stopi slovensko društvo v „Zvezo slovanskih časnikarjev“ ter obenem v „Mednarodno zvezo časnikarjev“. S tem so postali Slovenci faktor v evropskem časopisju, v katerem imajo Čehi in Poljaki že svoje oficialne zastopnike.

POT OB JUŽNI OBALI.

KRMLJENJE GALEBOV.

Tako se pridružuje moralni koristi kongresov slovanskih žurnalistov tudi realna, eminentno praktična korist, ki je največjega socialnega pomena za vsako narodnost.

Gostoljubna Voloska in Opatija sta sprejeli slovanske časnikarje in književnike s svojo razkošno primorsko krasoto in z uprav bratovsko ljubeznivostjo. Sprejemni odbor, na čelu mu dr. Andrija Stanger, župan Voloske in načelnik zdraviliške komisije, hrvatski novelist in dramatik Viktor Car Emin ter odvetnik dr. Ivan Pošćić, je poskrbel, da so imeli vsi slovanski gostje, ki so bili nastanjeni po vilah in hôtelih v Slatini, Opatiji in Voloski, vse največje udobnosti tekom 4 dni svojega bivanja med ondotnimi Hrvati in Slovenci; hrvatsko-ogrsko parobrodna družba pa jim je dala na razpolago svoj elegantni in brzi izletni parnik „Tatra“, ki je peljal časnikarje iz Opatije po divotnem Adrijanskem morju mimo Reke in Sušaka ob Kraljevici—Cerkvenici—Selcah—Novem — med kvarnerskimi otoki — v Senj. Bile so to krasne ure poetskoslikovitih vtiskov! In srečni smo bili spričo lepote te rajske slovan-

ske zemlje, pokrite z lovorikami, oljkami, pomarančniki, smokvami, cipresami, tujami, oleandri, mespili in raznovrstnimi palmami! Tu uspevajo bohotno zlate oranže, betanije, mirte, višnjevocvetni rožmarin, usnjate aloje in magnolije in videli smo po hišah plazeče se ogromne grme rož vseh vrst in barv, — po holmih in gričih pa so šumeli gozdovi hrastov, smrek, jelk, ceder in pinij. Razkošno-krasna je ta hrvatska zemlja, ki je na slovanskem jugu ni enake!

Kakor pripoveduje zgodovina, so jo zasedli Slovani okoli l. 610, ko so v družbi Avarov pod vodstvom Langobarda Agilulfa

prihrumeli v Liburnijo in v Illyricum; poslej se niso Slovani umaknili več iz teh krajev in se pač nikdar več ne bodo. Začetkom XIV. veka je postala Liburnija trajno avstrijska; l. 1369. je dobil gospodstvo v Liburniji plemiški rod Wallseeški, ki je ustanovil tik luke benediktinsko opatijo (Abbazia) pod patronatom sv. Jakoba na kolu (San Giacomo al palo). Ta opatija je dala krasnemu zalivu z luko in sedanjemu zdravilišču svoje ime — Opatija. V opatiji sv. Jakoba so živeli tekom stoletij razni redovi, Benediktinci, Avguštinci, Pavlinci (eremitje) in Jezuitje, dokler ni naša država l. 1773. samostana in njegovih ogromnih posestev proglasila svojimi. V spomin na opatijo pa se je ohranilo ime kraja, naslov višjega duhovnika na Reki, ki se zove še danes Abbas, in pa ostali so tudi veliki vinogradi, vrtovi in gozdovi, ki so jih zasadili in obdelovali menihi.

Da je Opatija danes svetovnoznano in priljubljeno zdravilišče, je v prvi vrsti zasluga dunajskega zdravnika in vseučiliškega profesorja dr. L. pl. Schrötterja, ki je pred 30 leti prvi spoznal krasoto avstrijske Riviere in ugodno lego zdravnih morskih kopeli ob opatijski romantični obali, v drugi vrsti pa časnikarja in duhovitega pisatelja dr. Noéja, ki je s svojimi izbornimi, elegantnimi feljetoni opozoril generalnega ravnatelja južne železnice, Friderika Schüllerja na lokalne in klimatične prednosti Opatije, na kar je južna železnica začela postavljati z modernim luksusom opremljene hotele („Quarnero“, „Dependance I., II. in III.“, „Prestolonaslednica Štefanija“ i. dr.) vile, kopeli, urejati lepe parke, široke poti ob obali na južno in severno stran, sezidala je tudi veliko brzojavno in poštno poslopje v benečanskem slogu itd. L. 1896. je dobila Opatija-Voloska električno razsvetljavo in l. 1897. vodozvod z Učke gore. Billroth, Hanslick in Virchow so priporočali svetu Opatijsko zdravilišče, v katerem so iskali zdravja in uživanja naravnih krasot že razni cesarji, kraljice, nadvojvode, knezi, kneginje, ministri in razni aristokrati iz vseh delov Evrope. Kako silno narašča število zdraviliščnikov, dokazuje najbolje dejstvo, da je prišlo v Opatijo leta 1883./84. še le 1412 oseb, leta 1903./4. pa že 23.223 oseb.

Tekom tridesetih let torej je postala Opatija iz ničevne ribiške vasice svetovno renomirano zdravilišče, ki je v slovanski

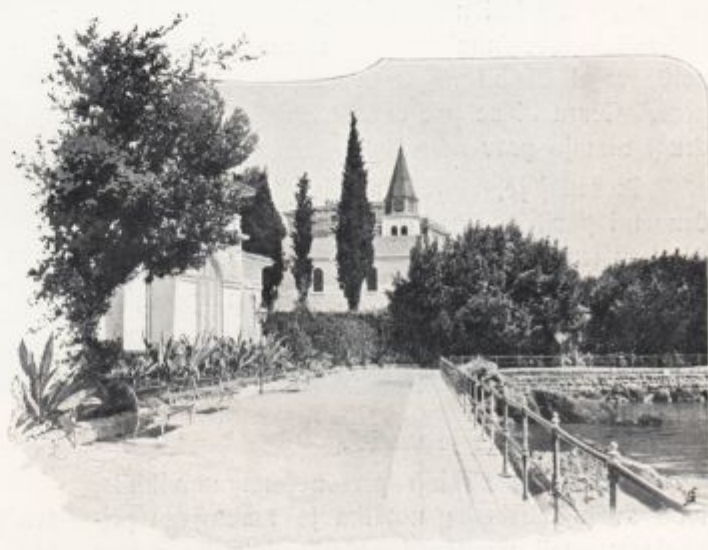
posesti, dasi so v upravni komisiji tudi nekateri in Italijani.

V sosednji občini Voloski so si zgradili Hrvatje in Slovenci velik in lep „Narodni dom“ (Hotel Liburnija), v katerem imajo svoje bivališče narodna društva — „Sokol“, pevsko društvo „Lovor“ ter dramski in tamburaški klub. Voloska ima isti značaj kakor Opatija, pač pa so javni uradi (glavarstvo, sodišče, davkarija in županstvo) vsi v Voloski, kjer vlada živahno narodno delovanje.

V tem prelepem slovanskem okraju, kjer se oko ne more nagledati veličastnosti morja, nad katerim se zibljejo v impozantno širokem poletu beli galebi, posedajo na morsko gladino ter se zibljejo na slanih valovih, — na obali večno-krasnega morja, po katerem plovejo neprestano ladje, parniki in ribiške chioggiote, tu so torej zborovali že šestič slovanski žurnalisti in literatje v popolni slogi in edinstvu. Vsakdo je govoril v svoji materinščini, a razumeli so se vsi, — razumeli, spoštovali prepričanje drug drugega ter sočustvovali med seboj kakor brat brata . . .

Tako smo doživeli zopet praznike slovanskega časopisja in slovanske vzajemnosti. Kar se je zdelo še pred šestimi leti nemožno, videli smo v Opatiji in Voloski udejeveno, izvršeno. Vzajemnost je dosežena, sedaj treba le še, da jo izkoristimo, da jo izpremenimo v dejanja . . . To želé vsi pravi slovanski časnikarji, in dal Bog, da nas privedejo bodoči kongresi vsaj v naslednjih šestih letih tako daleč, da bo seme, ki smo ga doslej položili v svoje duše in v svoja srca, začelo tudi roditi na čast in prospah naše skupne, velike domovine vseslovanske!

Fr. G—r.

OPATIJA (SAMOSTAN)

NAD PREPADOM.

Roman. Spisal Fran Govékar.

(Dalje.)

VII.

Profesor Koder je bil ogorčen, ker ga ni poslušal nihče. Z mraveljsko skrbnostjo je bil sestavljal doma ure in ure najnatančnejše in v vseh detajlih program velike narodne veselice na korist slovenske uboge šolske mladine, sirot in bolnikov, spisal si je bil kaligrafsko celo vrsto predlogov, ki naj bi se na današnjem zborovanju obravnavali parlamentarno, kakor se spodobi za sveto domovinsko in plemenito človekoljubno stvar, ter se je bil naučil dolgega ginljivega nagovora, polnega najglobokoumnejših citatov najrazličnejših latinskih in grških, nemških in slovenskih pesnikov. In sedaj je stal, govoril s povzdignjenim, od najblažjega sočutja tresočim se glasom, — a poslušal ga ni nihče.

Stanovanje dr. Kolariča je bilo zopet polno najodličnejših narodnih gospic, gospej in gospodov. Sklicala jih je h končni seji gospa Olga Kolaričeva, ker le še dober teden je bilo do sklenjene veselice, a dogovoriti in pripraviti je bilo še vse. Profesor in notarka sta bila obšla vse mesto ter vse količkaj imovite osebe v okolici ter nabrala nekaj stotakov; sicer pa se ni zmenil za veselico doslej nihče. Gospa Olga si je pač naročila pri dunajski šivilji najmodnejšo plesno svilen obleko, a tega ni vedel razen dr. Zoreta nihče. Treba je bilo torej hiteti! — Profesorja Kodra je vsa stvar resnično že skrbela in če bi ne imel v živahni notarki bitja, ki ga je svojimi laskanji in idealnimi vzdihji vzdrževala pri dobri volji, vrgel bi bil že davno svoje blagajništvo proč. Čemu bi se pač človek žrtvoval sam, ako drugi nimajo prav nobenega smisla za stvar!

In sedaj je, stoječ za okroglo mizo v svečanostni pozi, osorno pogledal preko svojih naočnikov ter zakričal:

„Ali . . . gospoda . . . prosim posluha! Jaz ne bom govoril gluhim ušesom in se rajši takoj oddaljim . . . Če nočete, pa pustimo vse skupaj!“

In togoten se je vsedel.

Družba je za hip presenečena umolknila, toda mala debeluška notarka je razburjena prihitela v svoji vijoličasti obleki, dvignila roteče kratke, zavaljene roke ter, popravljaje si svoj

ogromni, s tički, cveticami in nojevimi peresi preobloženi klobuk, vzklikala zanosno:

„Izborno, gospod profesor! Krasno govorite . . . vse slišimo . . . docela se strinjamo! Kar nadaljujte, prosimo, — kar nadaljujte!“

In po sobah je kakor na povelje završalo ploskanje, in več ženskih in moških glasov je klicalo:

„Bravo! Izvrstno! Živel, gospod profesor!“

Tudi gospa Olga je prihitela odnekod, se nagnila smehljaje k profesorju ter mu položila na rame svojo malo, okroglomesnato roko.

„Ah, velikansko, gospod profesor!“ je dejala. „Vaš program je vzoren! Vse je navdušeno! Prosim, le nadaljujte!“ In z bliskajočimi očmi mu je poredno pokimala ter naglo odhitela v sosednjo sobo.

Koder pa je zadovoljen vstal ter svoj govor nadaljeval, šepet, smeh in šum pa se je začel iznova . . .

Poleg krasne gospe Cigalečke, visoke črnke prelestnolepega stasa, a mrtvohladnega, kakor mramoren kip belega obrazka, bujnih črnih las in velikih rujavih brezizraznih oči je sedel lajtnant Ditrich.

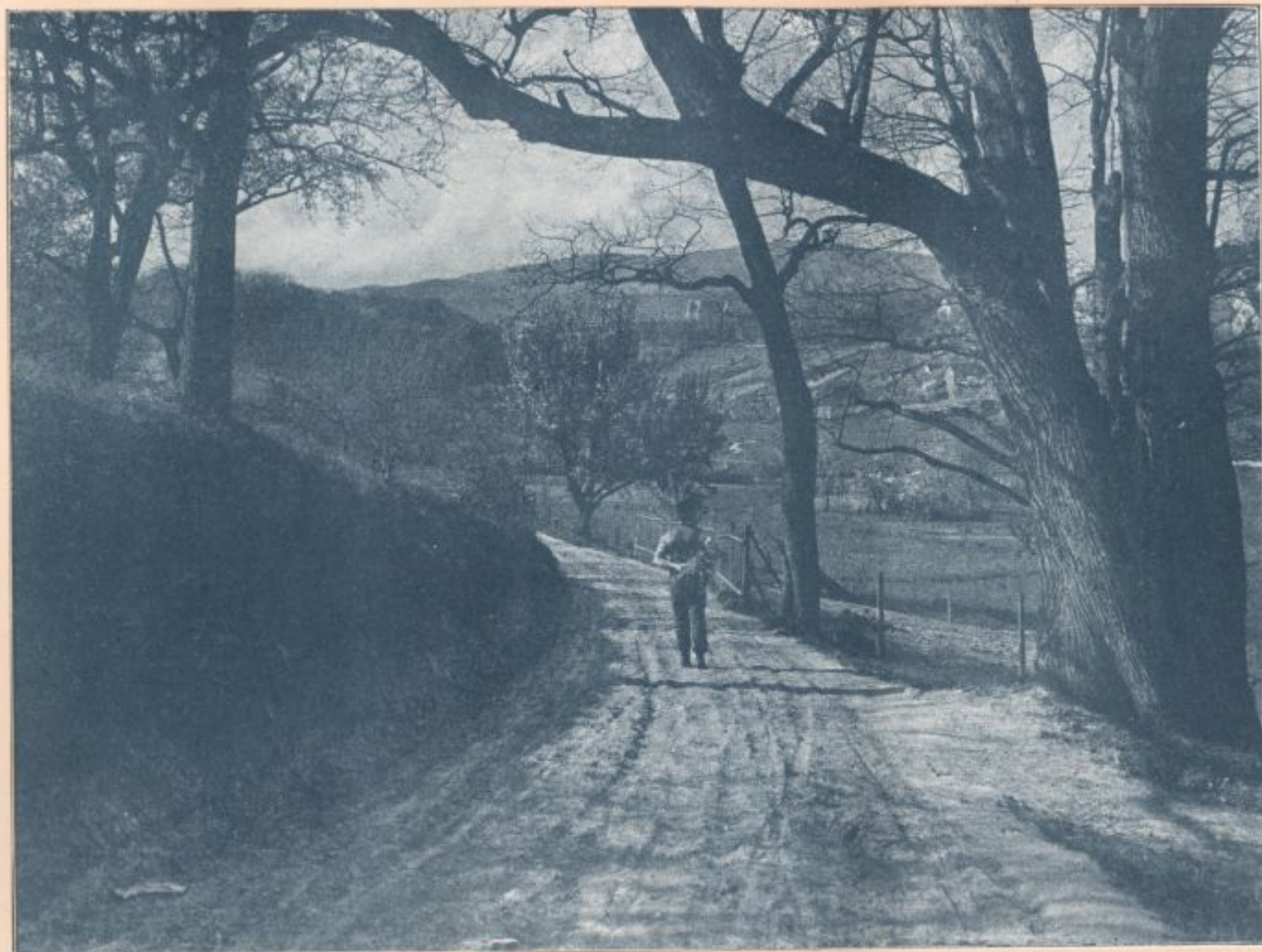
„Oh, milostna . . . bei meiner Ehre kann ich es beschwören!“ . . . ko sem vas videl prvič, sem mislil, da ste Italijanka. Vaša čudovitokrasna rast, vaši črni, čarobnočrni lasje in vaša kakor žamet fina polt . . .“

„Ali prosim vas, gospod lajtnant!“ je vzdihnila Cigalečka in zardela, v oči pa jej je stopila vlažnost, da jih je naglo povesila.

„Resnično, samo Italijanke imajo tako prelestno polt kakor vi, milostna! Glauben sie mir, denn ich mache prinzipiell nie und Niemandem Komplimente! Takega telesa, takih oči in takih las med Slovenkami še nisem našel! Ah, ko bi vi vedeli, kako sem v tistem hipu zavidal vašega gospoda soproga, dasi ga še danes ne poznam!“

Zbegano in nerazumeča lajtnantovih besed, je sklonila Cigalečka zopet svojo glavo in vzdihnila:

„Mojega moža ste zavidali?! Oh, odkar sva poročena, je bolehen . . . veste, strašno putiko ima! Včasih mu zaide v noge, da ne more niti koraka brez palice in včasih mu skrivi hrbet,

A. BERTHOLD: SLOVENSKI SVET.

da se ne more ganiti v postelji! Malokdaj je zdrav, a še takrat je čmeren iz strahu, da se mu bolezen ne ponovi!"

„Ti ubožec! Pa s čim ga zdravite? Ali zahajate v toplice? Niti slutil nisem . . .“

„V toplicah sva vsako poletje, ali najbolj mu še pomaga masaža . . . Oh, koliko pretrpim pri tem!“ Nehote se je ozrla na svoje roke.

„Torej ste mu vi zajedno zdravnica! Milostna, jaz vas občudujem . . . jaz sem ginjen! Dovolite!“ Stegnil je svojo roko po njeni ter jo poljubil. „Te lepe, blage ročice! — Vidite, zopet moram zavidati gospoda soproga, da ima ne le krasno, nego tudi plemenito, požrtvovalno ženo. Einfach — Idealweib!“

Roke ni izpustil iz svoje, nego se igral z njenimi prstki ter se delal, kakor da ogleduje njene briljantne prstane. In hipoma se ozrši v njene velike, krasne oči, se je sklonil prav blizu njenih sila drobnih ušesc ter je vprašal s sočutnim glasom:

„Ali imate kaj otrok, milostna?“

„Žalibog, enega samega sem imela, pa še ta — bila je deklica — je umrl! Imela sem nesrečen porod . . . oh, veste, mislila sem, da bom še sama umrla! Klicati so morali namreč zdravnika . . . oh, če bi vam hotela vse povedati, ne verjeli bi, da sem mogla prestati toliko!“

„Kako se mi smilite, milostna! Tako idealno-lepa žena, pa toli nesrečna! Man muss einfach an der Gottesgerechtigkeit zweifeln, bei meiner Ehre! Pa kako je bilo to, gospa? . . . prosim pripovedujte! — sila me zanima!“

Pobral je z njenega kolena črn, fin lorgnon ter pustil za hip počivati svojo roko na njenem naročju.

Cigalečka se je naslonila ter mirno, brezizrazno zroča v lajtnantove živahne oči pripovedovala povest svojega edinega, nesrečnega poroda . . .

„In sedaj te pušča v miru, — popolnoma v miru?“

„Popolnoma. Ne pozna se že par mesecev!“

„Ah, ljubica, toje si resnično vsa moja! — Ne moreš si misliti, koliko sem trpel, kadar sem se domislil, da je on tvoj mož, ki ima vse pravice! Nikdar nisem verjel, da je ljubosumnost toli strašna bolest! — Oh, Olga, kako te ljubim — kako te ljubim!“

Skrivoma je vtaknil dr. Zore svojo desnico za Olgin hrbet ter jo ž njo strasno objel okoli pasu, ne da bi se pri tem premaknil na svojem sedežu.

„Ljubim te, Olga, blazno, da bi izdal zate ves svet, da bi mogel postati zate morilec in razbojnik! Samo to razmišljam, kako bi te osvojil docela in vso le zase, večno, Olga! Na Ameriko mislim . . . na odvetniško in notarsko pisarno v Newyorku ali kjerkoli . . . na Švico . . . moj bog, načrte delam noč in dan ter mislim le nate, Olga! Ali me ljubiš? Reci, povej mi še enkrat: — ali me ljubiš, Olga?“

„Saj veš . . . dokazala sem ti!“ —

„Da, vem, dokazala si mi, ti sladka, ti dobra moja ljubica!“

„Toda na Ameriko ne misli . . . saj imam otroke! Ne zapustim jih nikdar!“

„Njegove otroke? Nikdar?“ — Pomisli, da so njegovi, človeka, ki ga nisi ljubila nikoli in ki se ti danes gabi!“

„Moji so . . . mati sem njihova! Ne zahtevaj preveč, saj imaš vse! — Zdrav! Nocoj mož odpotuje . . . čakala te bom.“

„Ne, ne, Olga . . .“

Hotel je še govoriti, pregovarjati jo in rotiti, a odšla je ponosnodvignjene glave, razkošno se zibajoča v svojih bokih in ljubeznivo se smehljaje k svojim gostom. Dr. Zorè pa je ostal sam in čutil se je nepopisno nesrečnega.

„Kakšen človek pa sem vendar!“ je razmišljal. „Možu, ki se mu delam najzvejstjega prijatelja in najvernejšega somišljenika, sem kakor ponočni tat ukradel zvestobo žene, pogazil sem v blato njegovo čast in sedaj hočem ukrasti še njegovim otrokom mater! Kakšen sem človek vendar! V časopisu in na shodih proslavljam Kolariča kot vzornika, a hkratu ga zaničujem, sovražim in blatim, ubijam mu rodbinsko srečo ter hujskam njegovo ženo, naj ga pahne v največjo sramoto pred vsem svetom! Kakor gad se grejem na Kolaričevih gorkih prsih, a v nočnih urah ga pikam ter mu zastrupljam njegovo življenje! Moj prijatelj je, moj učitelj, moj rednik! Z njegovim denarjem se živim in oblačim, v njegovi hiši se gibljam kakor v hiši svojega očeta, a skrivoma oplenjam gospodarja ter mu sipljem v lastno čašo smrtonosnega otrova! Kakšen človek sem! Licemer, hinavec, parasit, tat, izdajalec!“

Iz sosednje sobe se je čulo monotonsko predavanje profesorja Kodra, ki so ga prekinjali včasih navdušeni vzkliki neslane notarke in bučni smeh ostale družbe. Po kotih so kihale navidezno-naivne deklice, ki som jim dvorili nafrkani in polizani mladi gizdalinčki, med njimi na čelu pristav Slavec s svojo neizogibno orhidejo v gumbnici, — po zofah in foteljih pa so šepetale in kramljale gospe s svojimi kavalirji.

In Zorè je mračan vstal ter se raztresen približal vratom v sosednjo sobo; in ozrši se po zbrani družbi, je videl Zorè, kako se igra lajtnant Ditrich s svetlim lorgnomom v bujnem naročju krasne Cigalečke, kako pritiska svoje koleno k njenim ter kako upira svoje oči v njene, ki zrò v lajtnanta s tihim, toplim poželjenjem; Cigalečkino sicer voščenobelo obličje pokriva lahna rdečica in njenu krasna usteca so pohotno odprta. Kaj jej šepeta Ditrich na uho? Zakaj se mu smehlja ona tako trudno, tako zbegano? — In kaj ima povedati Slavec blede, bujni plavovlaski toli skrivnostnega, da jo pritiska v kot za gardine? In njeni prstki se poigravajo tako dolgo z listki orhideje na njegovih prsih, on pa jo narahlo drži za komolca ter se jej smehlja tako favnsko! Kakor bi se objemala vpričo vse družbe! . . . na njihovih licih se odzarja greh . . . a navidezno sta mirna, dostojna, kakor bi se menila najnedolžnejše stvari! — Kamorkoli je pogledal, povsod pritajevane misli, zadrževane želje, lagana dostojanstvenost! — Zdelo mu se je, da vse te ženske jedva prikrivajo svojo poltnost, vzgojeno v tem gnezdu, polnem dolgega časa in brezdelja. Brez duševne in brez srčne izobrazbe, se ne zanimajo te ženske za nič vzvišenejšega in vzornejšega, ne čitajo ničesar pametnega ter živé življenje pohotnih živali; brez smisla so za nalogo materinstva, ker so imele same glupe matere, brez smisla so za dolžnosti soproge, ker so bile vzgojene le za sužnje in z zakonom privilegirane prostitutke; kvečjemu moda in šport jim polnita glavo, in pohlep po škandalu ter po tajnem grehu se šopiri v njih dušah! Na zunaj hinavsko pobožnjaštvo in stroga odmerjenost v vsaki kretnji, vsaki besedi, — v duši pa blato in v srcu praznota! In hipoma ga je zaskalelo vprašanje: ali so res vse take? Zmajal je z glavo: Ne, ne, niso, — tudi dobrih in blagih in modrih, izobraženih, pleme-

nitih žensk je v našem narodu, a tu, — v tem gnezdu jih je malo! Ali pa jih morda ne poznam? Morda živé tiho, skromno, skrito, brez bleska in brez imena po pohlevnih sobicah, kamor ne prodre nikdar hrup licemerskega sveta in kamor ne more pljuskati smradna kaluža iz kroga te propale inteligence? Tam morda cvetó bele rožice, plemenite in polne duha . . . a tu, v tej okolici ni najti nobene!

„In vendar živim zadovoljen v tej družbi, plavam veselo in srečno sam po tej kaluži ter sem med slabimi najslabši! Podel sem kakor oni, ki jih zaničujem! Sodnik hočem biti ljudem, ki me morejo obsojati kot največjega zločinca!“

Ironski nasmeh se mu je razlil po licih, hkratu pa je občutil pred seboj gnus, ki mu je bil doslej neznan. „Kakšna kreatura more biti človek!“ si je mislil ter jezno vrgel dogorelo cigareto ob tla. Tisti hip pa se ga je doteknila mehka roka in pred njim je stala smehlajoča gospa Olga.

„Zažgete mi preproge, gospod doktor!“ je dejala glasno.

Hitro se je sklonil, da bi pobral vrženo cigareto, a hkratu se je sklonila tudi Olga ter mu pošepetala:

„Zvečer! Ali si slišal? Zvečer!“

In podala mu je roko ter dejala glasno:

„Z bogom, gospod doktor! Do svidenja!“

Ceremonijalno jej je poljubil debelo ročico, se poklonil družbi in naglo odšel. Z lic pa mu je zginila vsa ironija, vsa trpkost. Čustvo neskončnega blaženstva ga je obvladalo . . . čustvo največje sreče, ki jej gre nasproti z odprtimi rokami. Vse se mu je smejalo in v razkošni razburjenosti je hitel po stopnicah navzdol. Le še par ur in hitel bo zopet po teh stopnicah navzgor — navzgor v objem nje, ki ga ljubi!

(Dalje prihodnjič.)

VRT PROSTRAN . . .

Borisov.

Vrt prostran je duša moja,
mrak teman nad njo leži;
a pod njim kali nebrojno
k luči, solncu hrepeai.

Pridi dan, da rože moje
v solncu se razcvetejo,
pridi noč, in zvezde mile
vrt naj moj obsvetijo . . .

Pridi, dekle, in obsveti
mojega življenja pot
in kot zvezda v dnevih teme
čuvaj me življenja zmot!

JANEZ TRDINA.

Sestavil dr. Fr. Göstl.

Petinsedemdeset let! Dolga doba v človeškem življenju in srečen, kdor jo doživi zdrav in čil na duhu in telesu! Z veseljem in hvaležnostjo se spominjamo moža, ki je posvetil svoje življenje slovenskemu narodu, ki je trpel za svoje prepričanje, ki je podal in podaja še vedno dragocene literarne proizvode v klasični obliki. Nevredni bi bili svojih velikih mož, ako bi jih ne častili, ako bi jim ne bili hvaležni za njihovo delovanje. A tudi seznanjati se moramo z njihovim stremljenjem, z njihovo sočasno dobo,* da jih vredno cenimo in jih prav razumemo.

Janez Trdina se je rodil kmetiškim staršem v Mengšu 29. maja 1830. Dečko je bil jako živahen, zelo nadarjen in torej v šolah vedno med odličnjaki, dasiravno se ni preveč mučil s šolskimi nauki, ker je užival večje veselje v svobodni naravi. Vendar je zvečer dečko rad svojim domačim čital slovenske nabožne in pripovedne knjige, še z večjo strastjo pa je poslušal narodne bajke in pripovedke. — Dasi so bile tedaj šole še največji ponemčevalni zavodi, vendar so nekateri narodnjaki (v Mengšu župnik I. Kuralt) priborili slovenščini tudi pred l. 1848. nekoliko veljave. Socijalne razmere pred l. 1848., desetina in tlaka, so pouzročile veliko sovraštvo med kmeti in gospodo. Tega duha se je navzel tudi dečko, in obenem sovraštva do nemščine kot občevalnega jezika gospode. V narodu so bile tedaj še žive simpatije do Francozov, ki so za časa svoje vlade odpravili tlako in desetino in skrbeli v deželi za red, pravico in varnost.

Domača kmetija je bila sicer velika, a zadolžena. Da je dal oče dečka kljub temu študirat, zahvaliti se je prigravarjanju tete Česnovke, ki je bila trgovka in krčmarica v Lukovici in je svojega nečaka zelo ljubila. V Ljubljano je prišel v jeseni l. 1840. v II. normalni razred. Stanoval

* Poleg „Bahovih huzarjev“ je prof. Trdina napisal kot važen dokument svoje dobe obširen spis „Moje življenje“ v pismih mojemu prijatelju in tovarišu dr. F. Drgancu. Za „Slovana“ mi je ljubeznivo prepustil rokopis za uporabo, kar mi je tudi prof. Trdina blagovoljno dovolil. V naslednjih životopisnih podatkih torej podajam posnetke in nekatere doslovne odlomke. Čitatelji „Slovana“ gotovo soglašajo z mano v zahvali obema gospodoma na njuni prijaznosti.

je vseh 10 let ljubljanskih študij pri isti gospodinji, „študentovski materi“ Idričanki M. Tandle-rici. S korepeticijami in pozneje z instrukcijami si je Janez prislužil poboljšek in ker je imel tudi ustanovo, ni bilo treba njegovim domačim dosti žrtovati zanj. Pridnemu dijaku je še vedno preostajalo dovolj časa za berilo, kateremu se je strastno udal, zahajal je rad v licealno knjižnico ali z bukvami k „Hipokreni“ pod Tivolijem. Počitnice pa je preživel največ pri teti v Lukovici.

Vsled pobožnega berila je postal dečko pietist, pridno je zahajal v cerkev in k spovedi, doma je molil, se postil, si kratil spanje itd., tako da je bil pobožnim dušam vzgled svetega dijaka; drugim pa dajal dosti snovi za draženje in zasmehevanje. To je trajalo od I. do V. gimn. razreda. Ker je med knjigami naletel na marsikako svobodomiselnost ali celo veri sovražnost, povzročalo mu je to hude verske dvome in muke. To stanje bi bilo postalo neznosno, da ga ni rešila iz njega idealna „petošolska ljubezen“. V Mengšu je na počitnicah v cerkvi pri obhajilu zagledal pobožno deklico, ki mu je omamila srce. Bila je hči bogatih roditeljev, a tiha, skromna, pri vseh priljubljena. V Ljubljani, kamor je hodila v šolo, jo je le redko videl, a na počitnicah sta občevala mnogo, tudi njeni stariši so čislali dijaka in ga večkrat povabili. To ljubezen je nosil v srcu še kot velikošolec, ta ljubezen ga je varovala pred zapeljivostjo in razuzdanostjo, ga vzpodbadala k marljivosti in k rednosti.

Prvi dobri sad te ljubezni je bil, da se je dečko oprostil verskih sanjarij in je pričel pametno živeti, ne da bi pri tem trpela njegova pobožnost in vernost.

Slovenščina se je takrat po šolah preganjala; s kaznimi in sramotili so izkušali že v otroških srcih obuditi sram in gnjev do materin-ega jezika, — samo v Ljubljani so učenci brez kazni govorili po slovenski, kolikor so hoteli, a tudi mnogi učitelji so se z njimi razgovarjali v materinščini, dasi je bila nemščina v šolah učni in občevalni jezik.

Zanimiva je anekdota, ki naj jo priobčim doslovno iz prof. Trdinovega pisma:

„V gimnaziji učil me je prvi dve leti, do svoje smrti, prof. Heinrich, rojen Moravec. Mož ni znal

slovenski, ali je bil ves navdušen za Čeha in njihovo zgodovino in je spoštoval tudi naš narod. Govoril je često, da sta Čeh in Kranjec brata po krvi in jeziku. Nekoč je prihitel v šolo razburjen, — morda natrkan — in nam rekel s slovesnim glasom: „Heute fand ich ein ehrwürdiges altes Buch und in ihm erhabene, hochheilige Verse; der Anfang lautet: Napoleon reče: Ilirja vstan'! Vstaja, izdiha: kdo kliče na dan?“ — Te skrivnostne besede so vzbudile v meni silno radovednost. Vprašal sem Heinricha, kje bi mogel to slavno knjigo dobiti. Pogledal me je debelo in dejal: „Dies Buch ist nicht für dich, dazu bist du noch viel zu dumm“. Ta odgovor me ni preplašil. To imenitno knjigo sem hotel kupiti, naj velja kar hoče. V blagajnici sem imel pet goldinarjev, zasluženih s korepeticijami; doma vprašam gospodinjo, kje se stare bukve prodajajo. Rekla je:

„E, kje neki, na tandelmarktu“. — Brž letim tja in vidim na odru pet ali šest knjig, ki so bile pa vse molitvene. Še večkrat potoval sem zaman na starinarski trg. Nekoč pa najdem velik kup bukev, med kojimi zapazim i posvetne. Jel sem jih pregledovati bolj natanko, kar se namerim na Vodnikovo slovensko slovnico, pred katero je bila natisnjena „Ilirija oživljena“. Od veselja mi je kar sapa zastala. Mislil sem, da bo taka častita knjiga strašno draga in se začudil, da je baba zanjo zahtevala samo 15 krajcarjev. Drugi dan povem Heinrichu, kaj sem kupil. On se zakrohota in veli: „Du bist ein Teufelskerl; aber nimm dich in Acht, das Buch ist wahrscheinlich verboten“. Prepovedani sad se mi je zdel še slajši in imenitnejši. Še tisti dan sem znal „Ilirijo oživljeno“ na pamet“.

(Dalje prih.)

KNJIŽEVNOST.

Dr. K. Štrekelj: Slovenske narodne pesmi. 8. snopič izdala in založila „Slovenska Matica“ v Ljubljani, 1904.

S tem snopičem se začneja 3. del zbirke „Pesmi za posebne prilike“ ter obsega „Pesmi obredne“ v dveh velikih delih (kolednice in kresne) z dvema dodatkom.

Ako smo že v prejšnjih sešitkih občudovali široki razgled in globoki vpogled izdajateljev, mora biti naše priznanje baš pri tem sešitku tem večje. Da so se združile vse obrednice v celoto, je pravzaprav neobhodno potrebno, ker če sploh kje prešinja celo vrsto pesmi ista ideja, se to godi tukaj. Ali značaj narodnih pesmi je pri uvrstitvi to pot vir takih težkoč, da bi navadnega človeka napravile povsem neravnega. O tem sem se prepričal sam, ko sem glede na razvrstitev izkušal tuintam določiti pota, ki jih je po mojem mnenju nastopal g. izdajatelj. Čitaš verz za verzom in misliš: ta je naprosto zaljubljena, ta fantovska, ona pripovedna, — a ena besedica ji odvzame ta milieu! S pravcatim škratom se je boriti pri raznih kontaminacijah: pesem se začneja s kakšno znano — morda celo s poskočnico, a še eden skok in pri kakem svetniku smo. Kar v zadregu pa zaidemo pri takihle slučajih: navaden posveten motiv se opeva v celotni pesmi in ta pesem se tudi nahaja tupatam v slovenskem ozemlju; ali kje drugje je ta celotna pesem znana le kot del daljše pesmi, ki je po vsej vsebini obredna: kam naj torej postavimo prvo? Značilen zgled za to je znana „Mi smo štirje, vsi pastirji“. (št. 4829—4845), ki se kaže po raznih krajih združena z Marijo, sv. Jožefom in detetom Je-

zusom; to je bilo z ozirom na pastirce skoraj samo ob sebi umevno. Po širši Sloveniji pa je znana zlasti kot pesem štirih pastirjev — pijančkov, kakor jo je dr. Štrekelj tudi zabeležil pod zadnjo številko (4845), brez vsakega obrednega priveska. — To je le eden zgled za mnogo drugih. — Da je imel g. izdajatelj pri tem sešitku mnogo več posla, kažejo tudi obširneje opombe, ki so seveda vestne kakor vedno in odkrivajo marsikako zanimivo, često tudi kulturno dejstvo.

Ves sešitek stoji pod senco enega velikega vprašanja, ki ga omenja tudi izdajatelj v vvodni pripomnji; namreč vprašanje, koliko je v teh pesmih res pristno narodnega in ne narodu le od zunaj vcepljenega. To preiskati bi zahtevalo obširnih študij in mučnega primerjanja; dr. Štrekelj je že itak zavrgel dobro polovico nabranega gradiva; a tudi med natisnjenimi jih je še dokaj, zlasti obsežnejših, ki so zelo podobne plodovom „organistov“ in sličnih „umetnikov“, kakor namigava izdajatelj sam. — V tem oziru bi preiskovalcu bilo treba priti kolikor toliko na čisto — popolnost je nemogoča — potem bi nastalo še drugo veliko kulturno vprašanje — ali pa bi se morda najčešče reševalo obenem: kako je prišlo naše ljudstvo do idej, ki jih izraža v pesmih, in do običajev, ki odsevajo iz njih? To pa bi zopet bilo često identično s kulturno najzanimivejšim vprašanjem: koliko je še poganskega na teh pesmih? Kajti to se kaže jasno že pri površnem pregledovanju, da je po zunanjem vtisku vse, vse krščanskega, dasi često zelo legendarnega značaja (n. pr. o spočetju Marije Device.)

Dovolj! Toliko je jasno, da je tudi ta sešitek važen, a še bolj je jasno, da je bil skrajni čas za biro in izdajo,

ker zlasti pesmi te vrste bodo z običaji kmalu izginile, ker prevelika je moč umetnih in moč prozajskega življenja (prim. n. pr. „moderno kolednico“ na str. 131 pod črto!). --

Ali me bodo tudi za to oceno napadli nerazsodniki in mežikoveci, ne vem; mi je tudi vseeno. — Eppur si muove! Dobra stvar le napreduje, dasi „počasi; pri naših razmerah moramo biti zadovoljni s tem, kar je“, kakor pravi prof. dr. Štrekelj v „Pripomnji“.

Dr. Jos. Tomišek.

L. Devetak: Spomini gospoda Ignacija Brumna. (Knezova knjižnica*, XI. zv., str. 116—168). „Matica Slovenska“, 1904.

Ignacij Brumen se je, kakor sam izpoveduje, vse svoje življenje vozil po blatu in v blatu. To njegovo „blatno vožnjo“ je zakrivila pač največ okolica, v kateri je živel, nekaj pa tudi njegova zverska nrav. Bil je sad nedovoljnega ljubinskega razmerja svoje, že omožene matere, pogosto je bil priča, ko je njegova sestra grešila z nekim oženjenim možem, v mestu je videl na lastne oči prešestovanje svoje gospodinje s krojaškim pomočnikom, in ko se je oženil, zamrzela mu je njega soproga takoj v prvi noči, ko mu je izpovedala, da ni on prvi, ki ga ljubi, in zdaj je začel tudi sam z ženo svojega uslužbenca tako življenje, kakoršno je videl v svoji mladosti pri drugih. Bil je skopuh brez srca; v dobrodelne namene je dajal, samo da je nametal občinstvu peska v oči, bil je cinik, ki mu ni bilo nič sveto, niti lastni posmrtni spomin ne, s svojo dobro soprogo pa je ravnal s tako rafinirano okrutnostjo, da se človeku gabi.

Ako je namerjal pisatelj v teh spominih naslikati, recimo, nadzver v človeški podobi in vzbuditi v čitatelju gnus do nje, moramo priznati, da se mu je to izborno posrečilo. Dvomim le, da je sploh kaj takih ljudi na svetu, kakoršen je bil ta Ignacij; bodisi kdo še taka propalica, tam v kotičku njegovega srca tli še vendar kaka dobra iskrica, katere bi pa pri Brumnu zastoj iskali.

Kakor glavna oseba, tako je risan tudi ves milieu v najtemnejših barvah, povsod poltnost, hinavščina, koristolovstvo in častihlepnost. Fino se pa ironizuje marsikaj, čemur smo se imeli že sami v nedavnem času priliko smejati, in da dobi vsakdo svoj zasluženi ali nezasluženi krc po prstu, se ne prizanaša niti — kritikom leposlovnih spisov. Prav se jim godi!

Slednjič naj še omenim, da je jezik lep, povest duhovito zasnovana in polna plastike, vendar je nje koncepcija z ozirom na realno življenje neverjetna, glavni dobiček štirihstotisoč kron pa igra ulogo „dei ex machina“

Dr. V. Korun.

Ivan Cankar: Križ na gori. Ljubezenska zgodba. (Knezova knjižnica, XI. zv., str. 1—115). Slov. Matica 1904.

Nekaj skrivnostnomehkega, sladkootožnega lega čitatelju te „Ljubezenske zgodbe“ okrog srca. In čim dalje jo čita, čim bolj se pogloblja vanjo, tem močnejše ga zavlada ono nepopisno čustvo, dokler ga docela ne prevzame in zanese tja v ono odprto rako, v oni gričasti, blatni kraj, kjer sta živele in trpela Mate in Hanca, kjer je v vinu potapljal svoje mladostne ideale v teh „globelskih sencah“ služuči učitelj. Pust je ta kraj, ločen in zapuščen od ostalega sveta, njegov vzduh dušeč, zemlja ilovita. Le kadar ga oblijejo zlati prameni spomladnjega solnca, tedaj izgubi tudi on nekaj svoje puščobe. In kakoršna gruda, takošni so ljudje, ki žive na njej in od nje: mrki, malobesedni in brezčutni. Neumni so in brez srca: „Oče je kmet — pa bodi še ti kmet, pravi! Tako bi bili kmetje vsi ljudje na svetu! Tone je duhovnik — pa bi bil še ti duhovnik, pravi! Tako bi bili vsi ljudje

* Žal mi je za dr. A. Ušeničnika (prim. „Kat. Obz.“ 1905, 88—89).

na svetu duhovniki! Kakor da bi rekel jablan: ná, zdaj pa ródi breskve! Neče roditi breskev, zato ker je jablan! O, Hanca, neumni so ljudje!“ Plujcu nasproti so nezaupni in prezirljivi. Revež je, kogar vrže usoda v to rako, v te sence in ga naveže nanje. Tudi on mora postati njim enak ali se pa zapije: „Tudi jaz (učitelj) sem mislil, sanjal veliko . . . Pred tremi leti, ko sem prišel . . . o, kak mladenič, kak idealen fant! O nalogah sem sanjal, le pomisli, o delovanju za narod in tako dalje . . . — Toda glej, komaj sem začutil te prijazne, hladne sence, že sem se čisto ponevedoma izluščil iz tiste idealne skorje! Ne dotakni se teh senc, prijatelj, ne poizkusi se jih dotikati!“

Dokaj drugače je že onstran griča, na fari. Sem je že pljusnil valček kulture, dasi le moten in blaten. Ljudje so veselejše naravi. Tudi nekaj gospode je tukaj. Čitalnica prireja veselice in ob taki priliki nastopi vsakdo, ki zna peti in igrati. Zlasti se odlikuje na odru nova učiteljica. Tista, „ki se ozira za vsakim moškim in sodi v šolo kakor jaz na prižnico“.

Tak je milieu, v katerem sta vzrastli glavni osebi povesti, Mate in Hanca. Mate, pokvarjen študent, ki čuti v sebi poklic za umetnika kiparja; Hanca, petnajstletna hčerka podružničnega mežnarja, „uboga in mala“, pa polna najnežnejše ljubezni do Mateja. Večjo ulogo ima tudi še učitelj, ki so ga razmere naredile za filozofa — pesimista in pijanca, ter Amerikanec Tone, ki nam je vrlo simpatičen zaradi svojega sočutja do Hance in zaradi svojih v daljnji tujini pridobljenih nazorov: „Dekleta so lepa v velikih mestih, in človeka izpreleti, če zašumi takale drobna stvarca mimo njega. Ampak za vse skupaj bi ne dal počenega groša! V nevarnosti je mlad fant, ki ima še brenceljne v glavi; človek, ki je kaj izkusil, pa debelo pljune in gre dalje po svoji poti!“

Vse druge osebe stoje v ozadju; pa prikaži se katera-koli tudi le za trenutek na pozorišču, črtana je s par besedami, s kakim značilnim izrekom tako izborno, da jo takoj zagledamo pred seboj v vsej njeni istinosti. In kako govori! Primeri le presekanjo in tehtno govorenje Hančinega očeta (str. 8 sl.) ter klepetavo opravljanje postarne šivilje (str. 66 sl.).

Naravnost mojstrsko, v nedosežno-krasnem slogu in jeziku, s katerim pisatelj razpolaga, kakor se mu ljubi, se nam slikata pa Mate in Hanca ter njiju mišljenje in čustvovanje, ki je primitivno, pri Hanci nedolžnomaivno, brez silnih afektov, nad njim pa leži težka melanholija, ki se oprjemlje tudi čitatelja. Zlasti ljubka nam je Hanca v svoji neskončni ljubezni in otroški naivnosti: „Na takem papirju mi piši, ki je z zlatom obrobljen in ki lepo diši . . . Tako bom mislila, da me imaš rad . . .“ Sploh je Hančin značaj izborno pogodен.

Manj dosledno izveden je Mate. Dasi je „kljubovalen in sanjajoč otrok, ki mu je Krim krúna“ in dasi so ga zaradi upornosti, ker ni hodil v cerkev, spodili iz šole, mu vendar ne dostaja poguma: „Tako malo je poguma v meni, da bi mi zastavila pot ena sama kaplja dežja“ in „Vsa moja nesreča je, da sem velik omahljivec“. — Neverjetno je pa tudi, da bi mlad kmečki fant, in naj se tudi čuti za umetnika, hodil okrog v zakrpanih hlačah, zlasti ko ima ljubo, ki jej želi ugajati. Ko bi se nosil nad svoj stan, bilo bi naravnost. Sploh se mi vidi prisiljeno, da se tolikanj poudarja zanemarjena obleka Matejeva in pa njegovo vagabundstvo. Sicer pa tudi dvomim, da bi priprosto dekle, kakor je Hanca, razumelo vse, kar ji Mate govori in piše.

Lepo opisan je prizor na veselici. V markantnih potezah se nam predočujejo igralci in poslušalci. Med igralci stoji v ospredju prešernonašempljena učiteljica, ki z odra

prodaja svojo lepoto in bujnost, in „neroden mesten škric, dolg študent“, ki jo prosi ljubezni; med poslušalci pa sedanji učiteljin častilec, Mate, ki pa pri pogledu in misli na Hanco ne more zakrivati svoje slabe vesti, in tam v kotu, od Mateja prevarana, hude srčne boli trpeča Hanca, poleg nje pa Tone, ki jo v svoji priproščini tako ljubko tolaži: „Zdaj pa pij, Hanca, pa pusti na miru vse nespametne misli!“ ali „Boljše bi bilo, Hanca, da odideva. Slabo ti je . . . in ni vreden, Hanca, ni vreden“.

Nič manj verno in pretresljivo nam se slika obupni položaj Matejev, v katerega je prišel, ko je bil drugič v tujini. Vendar pa v čitatelju ne vzbuja posebnega sočutja, pač menda zato ne, ker je svojo nesrečo sam zakrivil. Pridobi ga pa spet zase, ko pride domu kot spokorjen grešnik, ko prosi Hanco odpuščanja in jo vzame s seboj v mesto. Zlasti dobro nam dejo njegovi sedanji nazori: „Ne sovraštva, ljubezni je treba, gorke in sočutne, ki je ne more zatemniti nobena žalost . . .“

S tem pa je povest završena, tako da ima naša domišljija še prostrano torišče glede nadaljnega življenja Matejevega in Hančinega. Morda bi ne bilo odveč, ko bi ji bil prišel pisatelj na pomoč s par stavki.

Končno pa naj še omenim, da je zašel avtor ponekod preveč v fantaziranje in je zato tupatam nekoliko nejasen. Med drugim n. pr. si je težko predstavljati „križ na gori“, po katerem ima povest svoje simbolično ime.

Sploh se beletristu ne more nikdar dovolj priporočati, da bodi v svojih spisih lahkoumljiv. Da pa to doseže, mu je večkrat treba stopiti s stališča stvaritelja na stališče čitateljevo, ker marsikaj se zdi njemu samoobsebi umevno, kar čitatelju ni. Nadalje je treba vpoštevati, da vzame čitatelj leposlovno delo v čisto drugačnem razpoloženju v roko kakor kako znanstveno. Pri tem je že naprej pripravljen na težkoče v umevanju in se bo zato primerno potrudil; po leposlovnem delu pa poseže le, da bi užival, se zabaval, in če pride do kakega težkouljivega mesta, se rado zgodi, da ne preiščuje mnogo o njega vsebini, ampak čita ravnodušno naprej.

Seveda je pri čitanju vsakega poetičnega umotvora, kar je neoporečno „Križ na gori“, — saj je ta povest najlepša izmed vseh Cankarjevih del — vsekakor treba tudi misliti. In zato bi se motil, kdor bi menil, da bo umel nje poezijo, če jo čita takole zvečer v postelji, predno ga posili spanec.

Dr. V. K o r u n.

Ivan Cankar: Gospa Judit. Izdal in založil L. Schwetner. Ljubljana, 1905.

„Ako se ti vidi resnično, kar govorim, dobro; če ne pa imaš najbrže druge oči in bilo bi abotno, ko bi zahteval od tebe, da ž njimi isto vidiš, kar vidim jaz s svojimi. Zato pa ni manj resnično“. Teh Emersonovih besedi sem se spomnil, ko sem se nameril govoriti o našem modernem estetu Ivanu Cankarju, možu hipertrofičnega subjektivizma. Zato pa ne čutim niti najmanjše volje, da bi sodil o Cankarjevi umetnosti, nje posebnosti, tudi opravičnosti. Saj so običajno umetniki bolj ljudje nego drugi, takorekoč reprezentantje svojih krogov, iz katerih so vzrasli. Človek je torej lahko umetnik, poleg tega pa tudi še filozof, etičar, estetičar, sociolog, politik itd. In tukaj nastanejo velike težave, ker se je pokazalo, da je Cankar samo umetnik v najožjem pomenu pojma.

Svojemu zadnjemu umotvoru „Gospa Judit“ je napisal Cankar celo obširen predgovor, v njem nam podaja svoj umetniški credo, svoj svetovni nazor. Judit iz Betulije! Kakor program se glasi ta beseda. Razveselil sem se, ko sem čul to heroično ime in spomnil sem se Hebbelove tragedije z istim naslovom.

Efraim: Ti besniš! Holoferna umoriti sredi njegovih vojakov? Kako bi bilo mogoče!

Judit: Kako je mogoče? Mar vem to jaz? Potem bi sama storila! Vem samo, da je potrebno.

Afrain: Zaničuj me! Ali prej mi pokaži onega, ki to nemožnost omogoči!

Judit: Jaz ti ga pokažem! On pride! Saj mora priti! In če je ves tvoj spol tako strahopeten kakor ti, ako vsi moške v nevarnosti ne vidijo ničesar ko svarilo, da se ji umaknejo — potem je dobila ženska pravico do velikega dejanja, — ha, od tebe sem ga zahtevala, dokazati moram jaz, da je mogoče!

Judovska devica Judit gre, ko begajo moške kakor večje brez uma in poguma, da reši narod. Narodu žrtvuje svoje devištvo, za plačilo si sname Holofernovo glavo. In tako sem pričakoval, da nam naslika tudi Cankar v svoji „Gospe Judit“ moderen ženski tip, heroinjo našega časa. Seveda je bilo to pričakovanje samo nepotrebna muha, ker bi moral poznati Cankarja.

Tudi Cankarjeva Judit žrtvuje devištvo enkrat, dvakrat, trikrat In kako heroični prizori! Judit navdušuje tistega vsakdanjega in neumnega, dolgega fanta, da naj preskoči ograjo.

Fant: Kaj ne prihaja nekdo, Judit?

Judit: Zakaj pa ne bi prihajal, če je cesta tam? O, kako te je strah, ti veliki fant!

Sploh, dijalogi se razvijajo v tem poglavju čudovito duhovito.

Prodrli smo že in medias res, čeprav smo se proti temu zavarovali. Torej nazaj k „Predgovoru“!

Cankar jako prijetno cizelira svoja nežna, lična dela; nabiranje in iztikanje individualnih nians iznenaja in obuja ponekod občudovanje. Samo nesrečni immoralizem Nietzscheja mu je zastoril, na drugi strani pa razburja monumentalni, apostolski nastop božjega ugodnika iz Jasne Poljane.

Cankar — filozof in reformator! Nervozno cepeta z nogami in kliče v sveti jezi: „Sakramant, če to ni nesramnost!“ Takoj se spet hudomušno nasmeje in duhovito namigne: „Tisti narod je velik kujon!“ Dosti prijetnega in sicer duhovitega nam je povedal Cankar, a tisti dijalog mej gospodom v črni suknji in debelo žensko, ki prodaja jajca „po štiri za desetico“, se je ponesrečil docela. Cankar se je razmahnil, a obtičal v nižini. Putka, petelin in moralična jajca! Sicer pa so okusi res različni!

Tudi Cankar je slišal nekoč o fenomenalizmu, ki ga je deloma celo eksaktno znanstveno podkrepil fiziolog Johannes Müller za zakonom o specifičnosti čutne energije; odvisno je od organizacije mojih čutil, mojega razpoloženja, kako se zrcali svet v moji glavi. In lepo pravi Cankar: „Pogoj umetnosti je umetnikovo življenje in iz tega življenja porojena posebnost njegovih oči. Objekt je isti in če bi gledali vsi ljudje enako, bi bila rodila zemlja enega samega velikega umetnika in nobenega več za njim“. Subtilno modruje lepa in blaga gospa Judit: „Zakaj bi ne izpregovorila jaz z vso resnobo in odkritosrčno vero: Ne, ni res, kar sem doživela; ni res, da so ljudje lagali, ko so govorili svoje navdušene in iskrene besede, temveč moje uho je bilo takrat slabo ustvarjeno in je razumelo napak; ni res, kar so videle moje oči: tisti obrazi niso hinavski, pobožnost njih oči ni pritajena poželjivost, temveč moje oči so nekrščanske in k grehu nagnjene . . .“ Prijetno in duši toplo zvenijo te besede, kakor iz ust blagega, idealnega škofa Berkeleya. Vsi čutimo težki poraz materializma in pričakujemo regeneracije generacije v idealizmu. A moderni učenci ne oznanjajo ti-

stega omladnega in osladnega idealizma, ki je doslej samo brezdavno tarna in sanjaril ob belem dnevu kakor eterična podoba brez kosti in kit. Iz sentimentalnih noči v bučiči, delavni dan, iz varne sobice v borbo življenja, v široki narod, tako se je prerodil in pomladil moderni idealizem.

V navedenih stavkih govori torej Cankar kakor filozof spoznavalnokritičnega idealizma, in odtod ni daleč do ontološkega, etičnega in estetičnega idealizma. Človek obstane, da se na tihem raduje ob tem premagovanju materije. Napoveduje se zmagovita moč, kakor da bi se Trdinovi velikani kamenčkali z mlinskimi kameni. Pa je bil samo hipen polet, roka je slabotna omahnila, kajti zavaliti je hotel pritlikavec skalo, a skala je pala nanj in ga zdrobila. Cankar piše o posebnosti oči, a je ne razume, ni je vstanu dosledno izpeljati. V idealno blesteči lupini se skriva grdo jedro iz najgrše materije; ciničen nihilizem leži nad okolico kakor debela, smradljiva, dušična megla in iz te megle se lomijo grgrajoče kletve astenične duše: „Človek je pasje seme! Saj je vse skupaj en — —! Kaj ne vidiš, da je vse zlagano? Zlagano tudi hrepenenje? Napravi se, po kateri poti hočeš — cilj je v mlaki itd.“ Bodisi kakorkoli, posebnost naših oči prvič vendar ne gre tako daleč, da bi videli konje dirjati po glavah in narobe stati cerkvene stolpe; drugič, oče zofistov Protagoras je sicer dejal, da je vseh stvari merilo človek, a to merilo se je doslej precej razširilo in sedaj pravimo: vseh stvari merilo je narod. Morda bo kdaj vse človeštvo, in po tem hrepenijo vsi dobri in visoki duhovi.

Isto plitvost, nedoslednost, neresnost zasledujemo tudi v ostalih filozofičnih principih, v efiki in estetiki. Nikjer ne zasluţimo tistih globin, tiste široke vseobsežne duše, s katero objemata svet n. pr. Tolstoj ali Schiller. Cankar se še nikoli ni potrudil in stopil v pregledno distanco, da bi celotno videl orjaški tok, ki se vali iz večnosti v večnost; njemu je življenje humoristična prikazen, zato ne čuti nobenega poklica, nobene odgovornosti. Sam pravi ironično: „Nikoli, ah, nikoli me ne bo spoštovala šolska mladina! Tudi narod, moj mili narod me nikoli ne bo imenoval svojega učitelja“.

V kulturnem življenju razlikujemo dvoje delavcev; večina dela po tradicionalnih vzorcih in skrbi za vsakdanje potrebe; mali ostanek se trudi, da pomnoži vsebino in obogati kulturo za novo sestavino. S katerimi novimi idejami je pomnožil Cankar našo duševno vsebino, s čim je obogatil našo malo kulturo? Dolžni smo postaviti to vprašanje, ker so bili časi, ko je bila naša javnost, ko so bili vsi časopisi polni hvale modernih literatov. Neugodno je vplivala ta enostranost na mladino, v napačni tir se je odvajala sveža, po delu hrepeneca energija. Sladkozvočne pesmi delati in pustomeglene novelice pisati, to je veljalo za jedro in namen človeške kulture. In eden teh slavnih literatov je zabičal mlademu omizju kakor literaren orakelj: „En Kettejev sonet je več vreden nego ena cela fakulteta dunajske univerze!“ In vendar je samo znanstvo osvobodilo in obogatilo narode, samo iz suhoparne vede je vzklil cvetoči moderni napredek. S tem nisem hotel zavreči in ponižati umetnosti, katero stavim za svojo osebo na prvo mesto, ampak samo popraviti v interesu celote nezdravo razmerje mej našo intelektualno in estetično kulturo. Prvenstvo kulture nosi znanost, samo z znanstvenim delom in napredkom si priborimo kulturno enakopravnost med narodi. Zanimati, navduševati mladi naraščaj in občinstvo za znanstveno delo vseh strok, to bodi aktualna naloga nas vseh, ki delujemo v slovenski javnosti, da že skoro mine lirična doba, da napoči nova, uspešnejša epoha naše siromašne kulturne zgodovine.* Dr. Fr. Derganc.

* Dopustili smo čj. dopisniku docela svobodno besedo; dopuščamo pa svobodo tudi drugim nazorom. Op. ured.

„Šolska Matica“ je izdala za leto 1904. troje knjig: Učne slike k ljudskošolskim berilom. II. del: učne slike k berilom v Čitanki za občje ljudske šole, II. del in v Drugem berilu. II. snopič. Uredila H. Schreiner in dr. J. Bezjak. — Realna knjižnica. Urejuje V. Bežek. Zbirka učne snovi za pouk v realijah na ljudskih šolah. I. del. Zgodovinska učna snov za ljudske šole. Spisuje prof. J. Apih. IV. snopič. — Pedagoški letnik. Uredila H. Schreiner in dr. Jos. Tominšek. IV. zvezek. Več izpregovorimo o teh knjigah v prih. zvezkih „Slovana“.

Dr. F. Ilešič: Slovenski Štajer v jožefinski dobi. (Ponatisk iz „Časopisa za zgodovino in narodopisje“. V Mariboru, 1904). Pod tem zaglavjem sta združeni dve razpravi, ki ju je pisatelj, preiskujoč v zadnjih letih neumorno tisto dobo v našem razvoju, ki bi jo menda lahko imenovali „slovensko renesanso“, naslovil I. „Slovenski ‚contrat social‘ iz l. 1789.“ in II. „Kontaminacija narečij v svrhu knjižnega jezika“. — V tisti dobi so se prav živahno kretali štajerski Slovenci, a uprav pod vplivom jožefinstva je mogel stopiti na dan zanimiv pojav, kakor ga zabeleţuje I. razprava, zanimiv tudi zato, ker se vidi, kako se pod neznansko indiferentnim imenom lahko skriva vsebina, ki bi je ne pričakoval nihče. Ta „slovenski ‚contrat social‘“ ni namreč nič drugega kakor „Ein kleines Wörterbüchlein, nämlich windisch und in deutscher Sprache: — Enu malu Besedishe Nemcih Slovinskiga inu Nemshkiga Jesika“. Ali poleg pravega „besediša“, ki pa tudi ni naprosto slovar, ima knjiga precej čtiva, ki bi ga nekako imenovali: „Nauki za življenje človeka (zlasti kmeta) kot samostojno in samostalno ter kot socialno bitje“. Sredotočje vsega so nekateri nauki, ki so očitno naslonjeni na Rousseaujev „Contrat social“ (g. pisatelj dokazuje to z zgledi iz izvirnika). — Razume se, da je ono „besediše“ pri vsem tem zanimivo v prvi vrsti za jezikoslovca in tem mikavneje, ker je avtor neznan. Dr. Ilešič misli, da je knjiga nastala pod vplivom tedanjega odločnega jožefinca, mestnega župnika mariborskega, Andreja Kavčiča. —

Drugi razpravi je dal povod „Ta veliki katechismus“, ki je izšel v Gradcu v nemško-slovenski (l. 1783.) in samoslovenski (l. 1783. oz. kmalu po tem letu) izdaji. Slovenski prevod (g. pis. je obdelal dva samoslovenska izvoda, ki jih ima ljubljanska licejska knjižnica) je zanimiv zato, ker je sestavljen namenoma v slov. štajerskem narečju, a se je vendar oziral izdatno na zapadna narečja. Posebno zasluţen je „dodatek“ razpravi, ki podaja „opis jezika“. — Obe razpravi sta temeljiti in pisani s potrebno reservo.

Dr. Jos. Tominšek.

GLEDALIŠČE IN GLASBA.

Tri pesmi. Za en glas s spremljevanjem klavirja zložil Anton Lajovic, op. 7, I. zvezek, je založil L. Schwentner v Ljubljani. Cena K 2-50, po pošti 10 h več. Komponist si je izbral eno Koljcovo in dve Burnsovi pesmi v slovenskem prevodu ter jih uglasbil, da poda domačemu občinstvu priliko peti in slušati slovensko pesem. Gotovo se Lajovičeve pesmi razširijo hitro po slovenskem svetu, saj je njega ime kot skladatelja že občje znano in je ta sad njegove Muze nov dokaz o glasbenem talentu komponista ter o neusahljivem viru njegove fantazije. Pesmi niso težke, ne stavijo torej na pevca prevelikih zahtev. Klavirski part je zelo zanimivo koncipiran ter učinkuje po svoji polifonski fakturi tupatam kakor mali orkester. Da je pesniška ubranost tudi v glasbi pogojena, nam, mislim, pri tem komponistu ni treba še posebej omenjati.

J. F.

Nova poljska dramatska dela. Viljem Feldmann je podal v „Slovan. Přehledu“ poročilo o poljski literaturi l. 1904, v katerem pravi, da „stoji najnovejša poljska literatura v znamenju poezije dramatske; pod to znamenje stopajo po vrsti vsi členi „Mlade Polse“, — vsakogar vabi gledališče s svojo neposrednostjo, realizacijo, s svojo sintezo raznih umetnosti. Mnogo je pozvanih, a le malo izvoljenih. Dramatska tvornost zahteva pač povsem posebne pogoje, docela druge talente, kakor n. pr. lirski“. Najboljši moderni poljski dramatik so Stanisław Przybyszewski, Jerzy Żuławski, Jan Kasprowicz, Włodzimierz Perzynski in Tadeusz Rittner. — Przybyszewski je rojen dramatik, kar je dokazal opetovano in tudi s svojo poslednjo romantično dramo „Snieg“ (Sneg), ki ima simbolično zrno. Dialog vzdržuje v napetosti poslušalčeve nerge ter se igra z vsemi njegovimi čutili, a za maso ne zna pisati.“

Plodovit pesnik Żuławski je napisal doslej dve drami: „Diktator“, ki se vrši l. 1863. ter „Eros in Psyche.“ S poslednjim delom, o katerem smo govorili v „Slovanu“ že v II. l. str. 190., je dosegel v Lvovu in Krakovu izredne uspehe. Jan Kasprowicz, veliki pesnik himne „Ginącemu światu“, je spisal svetopisemsko dramo „Uczta Herodjady“ (Čast Herodijade), ki je bajè silnejša kakor „Salome“ Oskarja Wildea ter je učinkovala v Krakovu z neobičajno močjo. Perzynski je napisal veseloigro „Lehkomyślna siostra“ (Lahkomiselna sestra), ki je dosegla v Lvovu, Krakovu in Varšavi velik uspeh. „Končno imamo veseloigro“, so pisali poljski kritiki, „ki je prosta megle simbolizma in mračnosti modernizma!“ Veseloigra vzbuja bajè cele salve smeha, ker izborna šiba gnilobo meščanstva, zagrinjajočo se s togo lažnjive morale! Tadeusz Rittner je mlad dramatski talent, čegar prvenec „Maszyna“ se sicer ni obdržal na odru; nova njegova drama se zove „W małym domku,“ ter je v njej diskretno in čustveno naslikal razvoj naivne ženske duše. Adolf Nowaczynski je napisal „Siedem jednoaktówek“, ki so polne temperamenta in spominjajo igrice berolinkega „Überbrettel-a“. Z zgodovinsko veliko dramo „Djabellancucki“, pa ni dosegel trajnega uspeha. Gabrijela Zapolska je napisala dve drami: „Nieporozumienie“ in „Zaszumias“, ki sta bajè prepolni brutalnih efektov. Drama Stanisława Kozłowskega „Pod okretem“ iz varšavskega življenja je namenjena širši publiki. Leopold Staff je napisal dramo „Skarb“ (Zaklad), dekorativno krasno alegorijo boja narodnega duha za zaklad — nedosežni ideal; ideja drame je filozofska in velika, a na odru neuspešna. Deželni odbor v Lvovu in odbor miłośników sceny“ v Varšavi sta razpisala konkurz za najboljše drame; dosegla sta, da so se tekmovanja udeležili vsi mlajši in najmlajši pisatelji ter so iznova pomnožili izvorno poljsko dramatiko.

UMETNOST.

Konstantin A. Savickij, slavni ruski slikar in veleodlični član „peredvižnikov“, ravnatelj slikarske šole, je umrl. Rojen je bil l. 1845. Ko so se pojavili ruski moderni slikarji, „peredvižniki“, je zbujal Savickij poleg Rjepina največje zanimanje in občudovanje s silno plastiko svojih realističnih slik iz mračnih strani ljudskega življenja; njegova velika platna so kazala vedno mogočne prizore iz dejanja in trpljenja nižjih slojev ter so imela vedno plemenito socialno tendenco. Največje priznanje si je pridobil s svojo sliko „Popravljanje železniške proge“, ki jo po svoji umetniški ceni

vzporejajo z Rjepinovimi „Burlaki“ (vlačilci ladje po Volgi). Za Vereščaginom so torej v dveh poslednjih letih izgubili Rusi že celo vrsto velikih umetnikov; eden največjih je bil Savickij.

Konstantin Meunier, genialni belgijski slikar in kipar, je umrl v Bruslju nenadoma 75 let star. Njegovi kipi grandiozne realitike predstavljajo fizično in psihično življenje trpečih rudokopov in tovarniških delavcev ter so ta njegova dela v moderni plastiki izražen himnus trpljenja in bede! Zadnje njegovo delo je bil gigantski spomenik E. Zoli, ki ga dovrši kipar Champetier.

NAŠE SLIKE.

Ivan Grohar: **Naš Peter.** (Umet. priloga.) Grohar, največji trpin med našimi umetniki, mož, ki je užil v svojem mukotrpnem življenju že strašnih trenutkov bede in ponižanja, si je znal ohraniti pri vsem tem zdravo, veselo dušo in nezlomljivo silo umetnika, ki hiti nevzdržema za najvišjimi cilji. Grohar je zmagoslavno nesel slovensko umetnost med Jugoslovane, na Dunaj in v Berlin ter uživa danes največji ugled med našimi slikarji. V poslednji dobi se je posvetil krajinarstvu; danes pa prinašamo starejšo njegovo študijo, tip slovenskega veseljaka. Original je bil razstavljen na prvi umetniški razstavi v Ljubljani in je danes last dr. K. Trillerja. — Avgust Berthold: **Slovenski svet.** (Umet. priloga.) Slovenci imamo že nekaj umetniških fotografov, prvi pa je med njimi Berthold, ki si je otvoril v Ljubljani modern atelier. Berthold ima oko in dušo umetnika slikarja in njegova dela v raznih tehnikah vzbujajo splošno občudovanje. Njegove fotografije so tako mojstrske, da neuko oko ne razločuje, ali niso izvršene po slikah; Bertholdove fotografije najlepše dokazujejo, da more tudi fotografski aparat dosežati čisto umetniške efekte krajinarjev. Prinesli bomo še več njegovih del. — N. Zihel: **Robkinja.** Študija orijentske krasotice. — Josip Brandt: **Pevajoči kozak.** Poljski slikar Brandt je slaven po svojih slikah iz ruskega vojaškega in narodnega žitja. Ogromna truma kozakov, pred njimi pevec s kitaro . . . kako veličasten prizor! — St. Todorovič: **Prodaja ovac v Carigradu.** Srbski slikar Todorovič slika največ srbske in turške tipe ter razne živali. Naša slika kaže prizor iz Carigrada, s trga tik turškega pokopališča. — H. Nemeček: **Beg karavane.** Skozi oblake saharkega peska beži karavana. Nemeček je modern češki umetnik odličnega imena. — A. N. Haruzin. (Fot.) Glej str. 210. — **Opatija.** (Fot.) Glava k članku o kongresu slovanskih časnikarjev kaže na levi strani lukko v Opatiji in v ozadju Volosko; srednja sličica kaže predsedstvo kongresa (v sredini župan Ivan Hribar, ob njega desni Šandor Gjalški, ob levici prof. Zdiehowski), desna slika kaže Slovence, ki čakajo prihod parnika „Tatre“. — **Skupina palm** pred dependenco I. v Opatiji. — **Krmljenje galeb** poleg kopeli. — **Pot ob južni obali.** — **Opatija** (bivši samostan).

POPRAVEK.

V 7. šte. „Slovana“ se je prav nerodno vgnezdil tiskarski škrat. Prosimo, da se popravijo naslednje glavne hibe: str. 203. I. stolp, 3. odstavek želej je družbe, mesto „— službe!“ — str. 205. „Balada o roži“, 4. kitica: na prsih, mesto „na — prstih!“ — str. 215. II. stolp, 1. vrsta: nekateri Nemci in Italijani.

Imam večjo zalogo
VOZOV vseh vrst.

Vozove izdelujem po naj-novejši dunajski in pariški modi; tudi stare vozove jemljem v račun po visoki ceni.

FRANC WISJAN

izdelovatelj vozov
Ljubljana, Rimska cesta št. 11.

FRANC ČUDEN

urar in trgovina z z atnino

Ljubljana

Prešernove ulice 1

Velika zaloga vsakovrstnih žepnih in stenskih ur ter ur budilnic itd.

Ceniki zastonj in franko.

JEŽ humoristično-satiričen list z ilustracijami izhaja prvo in tretjo soboto v mesecu ter stane na leto 6 K, na pol leta 3 K; za Nemčijo 7 K 20 v, za vse druge države 8 K 40 v.

Josipina Schumi

tovarna sladčic in kanditov
v Ljubljani.

Vsakovrstne času primerne predmete, kakor:

čokolado,

Vse v izborni kakovosti ter po kolikor mogoče nizki ceni.

Privatna naročila izvršujem točno ter le proti poštnem povzetju.

Priporočam p. n. čast. gosp. trgovcem in slav. občinstvu svojo največjo, najcenejo zbirko sladličarskih izdelkov.

**fine bonbone,
pecivo itd.**

DRAGOTIN HRIBAR

LJUBLJANA.

Tiskarna
Založna knjigarna
Knjigoveznica

Trgovina s papirjem
pisalnim in risalnim orodjem ter
glasbenimi potrebščinami.

Sklad šolskih knjig in molitvenikov na debelo in drobno.
Zaloga poslovnih knjig in tiskovin.

I. kranjska tvornica pletenin in tkanin

DRAGOTIN HRIBAR v Ljubljani.

priporoča cenjenim gg. trgovcem in kramarjem v mestu in na deželi svoje izdelke, kakor: nogavice, rokavice, gorenjske jopiče, gamašne, otročja oblačilca, telovnike za gospode in lovske telovnike itd. — Blago najboljše kakovosti, cene nizke, postrežba točna.

Slavnemu občinstvu v Ljubljani pa najuljudneje priporočam v nakupovanje omenjenih predmetov

tovarniško zalogo v Šelenburgovih ulicah 13.

Kdor kupi enkrat ostane gotovo zvest naročnik mojih izdelkov.

Naročnina „Slovana“ znaša na leto 12 K, na pol leta 6 K, na četrto leta 3 K. Posamezni zvezki po 1 K 20 h. Dijakom je naročnina znižana na 10 K letno. Za Nemčijo 13 K 50 h, za druge države 15 K. — **Cena inseratom:** Dvostopna ————— petit-vrsta 30 h za enkratni natis; za večkrat po dogovoru. —————

Lastnina in tisk D. Hribarja v Ljubljani. — Odgovorni urednik Anton Gregorec v Ljubljani.